

پایش محیط کسب‌وکار ایران در پاییز ۱۳۹۴
(ارزیابی ۲۹۱ شکل اقتصادی سراسر کشور
از مؤلفه‌های ملی محیط کسب‌وکار در ایران)

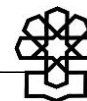
معاونت پژوهش‌های اقتصادی
دفتر: مطالعات اقتصادی

کد موضوعی: ۲۲۰
شماره مسلسل: ۱۴۸۳۴
اردیبهشت ماه ۱۳۹۵

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده.....
۲	مقدمه.....
۳	روش‌شناسی گزارش پایش محیط کسب‌وکار ایران.....
۶	تحلیل آماری نتایج ارزیابی ۲۹۱ تشکل اقتصادی سراسر کشور از مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار در پاییز ۱۳۹۴.....
۱۸	تحلیل وضعیت محیط کسب‌وکار ایران در پاییز ۱۳۹۴ براساس نظریه عمومی کارآفرینی شین.....
۲۷	تحلیل وضعیت محیط کسب‌وکار ایران در پاییز ۱۳۹۴ براساس نظریه سیستم‌های پویا.....
۳۳	پاسخ تشکل‌های اقتصادی به سؤال ویژه پاییز ۱۳۹۴.....
۳۵	پیوست‌ها.....
۴۶	منابع و مآخذ.....

پایش محیط کسب‌وکار ایران در پاییز ۱۳۹۴
(ارزیابی ۲۹۱ تشکل اقتصادی سراسر کشور
از مؤلفه‌های ملی محیط کسب‌وکار در ایران)

چکیده

برآیند (میانگین وزنی) ارزیابی ۲۹۱ تشکل اقتصادی سراسر کشور از ۲۱ مؤلفه ملی محیط کسب‌وکار ایران در پاییز ۱۳۹۴، نمره ۶/۰۴ از ۱۰ (نمره بدترین ارزیابی) بوده که اندکی نامناسب‌تر از ارزیابی تابستان ۱۳۹۴ (با میانگین ۵/۸۱) است. همچنین این نمره بیانگر آن است که محیط کسب‌وکار ایران در پاییز ۱۳۹۴ در مقایسه با فصل مشابه سال قبل (پاییز ۱۳۹۳ با میانگین ۵/۸۱ از ۱۰) نیز اندکی نامساعدتر ارزیابی شده است.

در این مطالعه، به ترتیب سه مؤلفه «مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها»، «ضعف بازار سرمایه در تأمین مالی تولید و نرخ بالای تأمین سرمایه از بازار غیررسمی» و «بی‌تعهدی شرکت‌ها و مؤسسات دولتی به پرداخت به موقع بدهی خود به پیمانکاران» نامناسب‌تر از بقیه مؤلفه‌ها ارزیابی شده و مؤلفه‌های «ضعف زیرساخت‌های تأمین برق»، «ضعف نظام توزیع و مشکلات رساندن محصول به دست مصرف‌کننده» و «ضعف زیرساخت‌های حمل‌ونقل» نسبت به سایر مؤلفه‌ها در پاییز ۱۳۹۴ مساعدتر محسوب شده‌اند.

تشکل‌های اقتصادی استان‌های بوشهر، ایلام، کهگیلویه و بویراحمد و کردستان به ترتیب با میانگین ارزیابی ۸/۴۹، ۷/۴۶، ۷/۴۰ و ۷/۱۹ مجموعاً ارزیابی بدتر و تشکل‌های اقتصادی استان‌های سیستان و بلوچستان، چهارمحال و بختیاری، یزد و قزوین به ترتیب با میانگین ارزیابی ۴/۲۷، ۵/۰۵، ۵/۰۸ و ۵/۳۳ مجموعاً ارزیابی بهتری نسبت به تشکل‌های سایر استان‌ها از وضعیت مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار در پاییز ۱۳۹۴ ارائه کرده‌اند.

همچنین وضعیت محیط کسب‌وکار ایران در پاییز ۱۳۹۴ براساس نظریه عمومی کارآفرینی شین، ۵/۹۹ از ۱۰ (عدد ۱۰ بدترین ارزیابی) ارزیابی شده است به طوری که میانگین ارزیابی محیط اقتصادی (شامل محیط مالی، محیط اقتصاد کلان، ساختار تولید و محیط جغرافیایی) ۵/۸۸ و میانگین ارزیابی محیط نهادی (شامل محیط سیاسی، محیط حقوقی، محیط فرهنگی و ساختار دولت، محیط فناوری و نوآوری و محیط آموزشی و علمی) ۶/۱۰ است.

گزارش‌های فصلی پایش محیط کسب‌وکار ایران از تابستان ۱۳۸۹ به‌طور مستمر با همکاری تشکل‌های اقتصادی سراسر کشور توسط مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی تهیه و منتشر می‌شود.

این گزارش‌ها، ارزیابی‌های تشکلی اقتصادی ایران از ۲۳ مؤلفه ملی محیط کسب‌وکار در ایران را با ابزار پرسشنامه استخراج و ارائه می‌کند.

در پرسشنامه این مطالعه معمولاً یک یا دو سؤال گزینه‌دار درباره مسائل روز محیط کسب‌وکار از تشکلی‌های اقتصادی پرسیده می‌شود. در پرسشنامه پاییز ۱۳۹۴، نرخ ارز مناسب و تغییر در میزان تولید در شرکت‌های عضو تشکلی‌ها در پاییز ۱۳۹۴ نسبت به فصل پاییز سال ۱۳۹۳ پرسش شده بود. در جواب به این دو سؤال حدود ۵۱ درصد از تشکلی‌های مشارکت‌کننده در تهیه این گزارش، پاسخ دادند که نرخ ارز بین ۳۰,۰۰۰ تا ۳۵,۰۰۰ ریال را مناسب می‌دانند و بیش از ۶۵ درصد پاسخ دادند که میزان تولیدشان کاهش یافته است.

مقدمه

مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار، عواملی هستند که به‌طور مشترک بر اداره و عملکرد همه بنگاه‌ها در جامعه مورد مطالعه اثر می‌گذارند، اما تقریباً خارج از کنترل مدیران بنگاه‌ها هستند. محیط کسب‌وکار عمدتاً در حوزه بنگاه‌های کوچک و متوسط بررسی و مطالعه می‌شود، زیرا بنگاه‌های بزرگ تا حدودی می‌توانند با صرف هزینه‌هایی مانند تبلیغات برای تغییر فرهنگ مصرفی و لابی کردن در محافل سیاستگذاری، عوامل خارجی مؤثر بر اداره و عملکرد بنگاه‌هایشان را مهار کنند، اما بنگاه‌های کوچک و متوسط چنین قابلیت‌هایی ندارند و به همین دلیل بهبود محیط کسب‌وکار برای بنگاه‌های کوچک و متوسط اهمیت زیادی دارد. گزارش حاضر، بیست‌ویکمین گزارش مستمر فصلی است که با ابزار پرسشنامه و براساس «ادراک‌سنجی» تشکلی‌های اقتصادی در سراسر کشور از وضعیت ۲۳ مؤلفه محیط کسب‌وکار ایران در دوره سه‌ماهه پاییز ۱۳۹۴ تهیه شده است.

مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار در این گزارش طی زمستان ۱۳۸۸ تا بهار ۱۳۸۹ به روش دلفی با مشارکت ۸۰ تشکلی اقتصادی سراسری به‌دست آمده است. مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار در این گزارش‌ها به اقتضا و متناسب با شرایط اقتصاد ایران شناسایی و تعریف شده‌اند و با شاخص‌های مشهور بین‌المللی نظیر شاخص «انجام کسب‌وکار» بانک جهانی^۱ یا گزارش جهانی رقابت‌پذیری^۲ تفاوت دارند.

در بخش اول این گزارش، ارزیابی‌های تشکلی‌های اقتصادی از وضعیت مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار در ایران طی پاییز ۱۳۹۴ ارائه می‌شود. در این بخش، اختصاص نمره ۱۰ به هر مؤلفه به‌منزله بدترین ارزیابی از وضعیت آن مؤلفه در محیط کسب‌وکار است و نمره ۱، به این معناست که آن مؤلفه در دوره مورد بررسی، بر عملکرد یا اداره بنگاه‌های تحت پوشش تشکلی ارزیابی‌کننده، تأثیر نداشته است.

در بخش دوم این گزارش، ارزیابی‌های تشکلی‌های اقتصادی از وضعیت محیط کسب‌وکار ایران در پاییز

1. Ease of Doing Business Index
2. Global Competitiveness Report

۱۳۹۴ براساس نظریه عمومی کارآفرینی شین تحلیل می‌شود. براساس این نظریه می‌توان دو مجموعه عوامل محیطی معین، محیط اقتصادی و محیط نهادی را تفکیک کرد. عوامل محیط اقتصادی شامل محیط مالی، محیط اقتصاد کلان و ساختار تولید و محیط جغرافیایی (زیرساختار و خوشه‌ها) و عوامل محیط نهادی شامل محیط سیاسی، محیط حقوقی، محیط فرهنگی و محیط آموزشی و علمی و محیط فناوری و نوآوری و ساختار دولت می‌شود.

در بخش سوم این گزارش، ارزیابی تشکلهای اقتصادی از وضعیت محیط کسب‌وکار ایران در پاییز ۱۳۹۴ براساس نظریه سیستم‌های پویا تحلیل می‌شود. براساس این نظریه، مؤلفه‌ها معمولاً با هم روابط غیرخطی، الکلنگی یا تأخیری دارند که باید مورد توجه قرار گیرند. در بخش چهارم این گزارش پاسخ تشکلهای مشارکت‌کننده به سؤال خاص مربوط به دوره زمانی تهیه این تحقیق در پاییز ۱۳۹۴ ارائه شده است.

روش‌شناسی گزارش پایش محیط کسب‌وکار ایران

گروه مطالعات محیط کسب‌وکار در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در ابتدای تشکیل در زمستان ۱۳۸۸، براساس تعریف «محیط کسب‌وکار»، از حدود ۸۰ تشکل اقتصادی سراسر کشور شامل اتاق‌های بازرگانی صنایع و معادن، انجمن‌های مدیران صنایع، شوراهای اصناف، خانه‌های صنعت و معدن و کانون‌های عالی کارفرمایی، درخواست کرد تا «مجموعه عواملی که بر عملکرد و اداره بنگاه‌های زیرمجموعه خود مؤثر؛ اما خارج از کنترل مدیران بنگاه‌ها هستند»^۱ را معرفی کنند. طی سه مرحله نظرخواهی مکرر از جامعه آماری یاد شده، در طول بهمن‌ماه ۱۳۸۸ تا خردادماه ۱۳۸۹، مجموعاً ۲۲ عامل یا مؤلفه محیط کسب‌وکار ایران شناسایی و بر آنها اجماع حاصل شد.

در تدوین این مؤلفه‌ها تلاش شد هر مؤلفه با تعابیری معرفی شود تا حداکثر مفاهمه و برداشت از مفهوم هر مؤلفه میان تدوین‌کننده، خوانندگان گزارش و نیز ارزیابی‌کنندگان هر مؤلفه ایجاد شود. به همین دلیل برخی مؤلفه‌ها با عباراتی نسبتاً مفصل توصیف شده‌اند. در حالی که مؤلفه‌های مشابه در گزارش‌های بین‌المللی با عبارات کوتاه‌تری معرفی می‌شوند، در این گزارش‌ها هر مؤلفه از چندین نماگر تشکیل شده که مفاهمه و دقت آن گزارش‌ها را بیشتر کرده است.

در این گزارش به‌منظور محاسبه شاخص ارزیابی هر مؤلفه ابتدا میانگین ارزیابی تشکلهای هر استان در هر بخش P_{ij} محاسبه شد. در فرمول زیر P_{ijk} ارزیابی تشکلهای اقتصادی مشارکت‌کننده (n) هر استان (i) در هر بخش (j) است و اندیس k نشان‌دهنده تشکل مورد نظر است. شایان ذکر است در مواردی که میانگین ارزیابی هر استان در هر بخش موجود نبود از برآورد آن براساس دوره‌های گذشته استفاده شد.

۱. جمله داخل گیومه، تعریف محیط کسب‌وکار (Business Environment) محسوب می‌شود.

$$P_{ij} = \frac{\sum_{k=1}^n P_{ijk}}{n_{ij}}$$

وزن‌های استانی W_i برای محاسبه شاخص هر مؤلفه براساس سهم استان از تولید ناخالص داخلی بدون نفت کل کشور و وزن‌های بخشی S_j براساس سهم بخش از تولید ناخالص داخلی بدون نفت کل کشور محاسبه شده است. شایان ذکر است که وزن تشکلهای اقتصادی که در بیش از یک استان شعبه داشته و ماهیت سراسری دارند^۱ با وزن ۵۰ درصد از نظر تعلق استانی لحاظ شده‌اند.

جدول ۱. وزن‌های بخشی S_j (درصد)

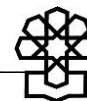
بخش مربوطه	وزن براساس سهم هر بخش از تولید ناخالص داخلی بدون نفت سال ۱۳۹۰
کشاورزی	۱۰/۶۸
صنعت و معدن	۳۱/۳۹
خدمات	۵۷/۹۳
جمع	۱۰۰

جدول ۲. سهم هر استان از تولید ناخالص داخلی بدون نفت (وزن‌های استانی W_i) (درصد)

استان	وزن	استان	وزن	استان	وزن
آذربایجان شرقی	۱/۹۱	خراسان شمالی	۰/۳۵	کهگیلویه و بویراحمد	۰/۲۶
آذربایجان غربی	۱/۲۵	خوزستان	۲/۹۲	گلستان	۰/۷۰
اردبیل	۰/۵۸	زنجان	۰/۵۲	گیلان	۱/۲۷
اصفهان	۳/۵۷	سمنان	۰/۵۵	لرستان	۰/۷۰
البرز	۱/۵۷	سیستان و بلوچستان	۰/۷۵	مازندران	۲/۰۲
ایلام	۰/۲۷	فارس	۲/۴۹	مرکزی	۱/۰۲
بوشهر	۱/۶۹	قزوین	۰/۸۵	هرمزگان	۰/۹۷
تهران	۱۳/۹۷	قم	۰/۵۹	همدان	۰/۸۹
چهارمحال و بختیاری	۰/۴۰	کردستان	۰/۶۱	یزد	۱/۰۸
خراسان جنوبی	۰/۲۹	کرمان	۱/۶۲	تشکلهای کشوری ^۲	۵۰
خراسان رضوی	۳/۳۰	کرمانشاه	۱/۰۲		

۱. براساس ماده (۱) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، آن دسته از تشکلهای اقتصادی که در چندین استان کشور شعبه و عضو داشته باشند «تشکل اقتصادی سراسری» نامیده می‌شوند.

۲. وزن تشکلهای کشوری براساس نظر هیئت علمی این مطالعه برابر با مجموع وزن همه استانها در نظر گرفته شده است. زیرا وجود يك تشکل کشوری، مانند فعالیت يك تشکل در همه استانها می‌باشد. از آنجا که مجموع وزن همه استانها و تشکلهای کشوری باید برابر ۱۰۰ درصد باشد، وزن تشکلهای کشوری ۵۰ درصد به دست می‌آید.

شاخص ارزیابی هر مؤلفه در هر استان با استفاده از وزن‌های بخشی S_j و فرمول زیر محاسبه می‌شود:

$$I_i = \sum_{j=1}^3 S_j P_{ij}$$

شاخص ارزیابی هر مؤلفه در هر بخش نیز با استفاده از وزن‌های استانی W_i و فرمول زیر محاسبه می‌شود:

$$I_j = \sum_{i=1}^m W_i P_{ij}$$

شاخص ارزیابی هر مؤلفه در کل نیز با استفاده از وزن‌های استانی W_i و وزن‌های بخشی S_j و فرمول زیر محاسبه می‌شود:

$$I = \sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^3 W_i S_j P_{ij}$$

با توجه به فرمول‌های بالا باید روابط زیر بین شاخص‌های ارزیابی هر مؤلفه برقرار باشد که در محاسبات این روابط کنترل می‌شوند:

$$I = \sum_{j=1}^3 S_j I_j$$
$$I = \sum_{i=1}^n W_i I_i$$

در انتها نیز میانگین شاخص‌های ارزیابی مؤلفه‌ها به‌عنوان میانگین وزنی ارزیابی تشکل‌های اقتصادی مشارکت‌کننده در این مطالعه از مؤلفه‌های ملی محیط کسب‌وکار محاسبه می‌شود.

از آنجا که نسبت تعداد پرسشنامه‌های معتبر دریافتی به تعداد پرسشنامه‌های ارسالی در این گزارش کمتر از استاندارد (۸۰ درصد از کل) است، به همین دلیل نتایج این پرسشنامه به کل تشکل‌های اقتصادی کشور تعمیم داده نشده و ادعا نمی‌شود نتایج این گزارش نظر «تشکل‌های اقتصادی ایران» است، بلکه صرفاً ادعا می‌شود که این گزارش، «ارزیابی ۲۹۱ تشکل اقتصادی سراسر کشور از ۲۳ مؤلفه ملی محیط کسب‌وکار ایران» است.

شاخص ارزیابی تشکل‌های اقتصادی از مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار در این گزارش می‌تواند به‌عنوان یک متغیر جانشین^۱ برای نشان دادن شرایط محیط کسب‌وکار ایران به کار رود. محاسبه شاخص بر مبنای

نظر تشکیل‌های اقتصادی ایران به‌جای بنگاه‌ها این مزیت را دارد که تأثیر محیط درونی بنگاه‌ها بر روی ارزیابی مؤلفه‌های مورد بررسی را حداقل می‌کند و در واقع تشکیل‌ها به‌عنوان واحدهایی که تحت تأثیر محیط درونی یک بنگاه خاص نبوده و از محیطی که بنگاه‌ها با آنها در تعامل هستند اطلاع دارند، برای محاسبه متغیر جانشین شاخص محیط کسب‌وکار ایران و نیز سیاستگذاری‌های مربوط به بهبود محیط کسب‌وکار در کشور مناسب به نظر می‌رسد.

لازم به یادآوری است که با توجه به مسئولیت اتاق‌ها^۱ در اجرای ماده (۴) قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار (مصوب بهمن‌ماه ۱۳۹۰) مبنی بر تعریف، محاسبه و اعلام فصلی شاخص‌های محیط کسب‌وکار، انتظار می‌رود از فصول آینده گزارش‌های فصلی پایش محیط کسب‌وکار در شکل بدیع‌تر توسط اتاق‌ها تهیه و منتشر شود.

تحلیل آماری نتایج ارزیابی ۲۹۱ تشکل اقتصادی سراسر کشور از مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار در پاییز ۱۳۹۴

الف) شاخص کلی ارزیابی (میانگین وزنی نتایج ارزیابی)

ارزیابی تشکل‌های مشارکت‌کننده در این مطالعه از مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار در ایران همچنان مؤید برداشت نامطلوب (میانگین کل ارزیابی، ۶/۰۴ از ۱۰) آنها از وضعیت محیط کسب‌وکار در کشور است. برآیند (میانگین وزنی) ارزیابی ۲۹۱ تشکل اقتصادی مشارکت‌کننده در این مطالعه از ۲۱ مؤلفه محیط کسب‌وکار ایران در پاییز ۱۳۹۴، کمیت ۶/۰۴ از ۱۰ (عدد بزرگ‌تر، ارزیابی بدتر) بوده است که نسبت به فصل قبل (۵/۸۱ در تابستان ۱۳۹۴) به نسبت مساعدتر ارزیابی شده است (نمودار ۱).

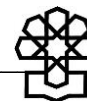
جدول ۳، نامساعدترین و به نسبت مساعدترین مؤلفه‌های ارزیابی شده توسط تشکل‌های اقتصادی مشارکت‌کننده در این مطالعات را طی پنج فصل منتهی به پاییز ۱۳۹۴ نشان می‌دهد.

در پاییز ۱۳۹۴ نیز مانند فصل‌های قبل «دریافت تسهیلات از بانک‌ها» همچنان به‌عنوان نامساعدترین مؤلفه محیط کسب‌وکار ایران ارزیابی شده است. پس از آن «ضعف بازار سرمایه در تأمین مالی تولید و نرخ بالای تأمین سرمایه از بازار غیررسمی» نیز همانند سه فصل گذشته به‌عنوان دومین مانع اداره بنگاه‌ها ارزیابی شده است. «بی‌تعهدی شرکت‌ها و مؤسسات دولتی به پرداخت به موقع بدهی خود به پیمانکاران» به‌عنوان سومین مؤلفه نامساعد محیط کسب‌وکار و «وجود مفسد اقتصادی در دستگاه‌های حکومتی» به‌عنوان چهارمین مؤلفه نامساعد محیط کسب‌وکار از نظر تشکیل‌های اقتصادی مطرح شده‌اند.

مؤلفه‌هایی که در پایش پاییز ۱۳۹۴، به نسبت مساعدتر از سایر مؤلفه‌ها ارزیابی شده‌اند نیز به‌ترتیب

۱. اتاق بازرگانی، صنعت، معدن و تجارت، اتاق تعاون و اتاق اصناف.

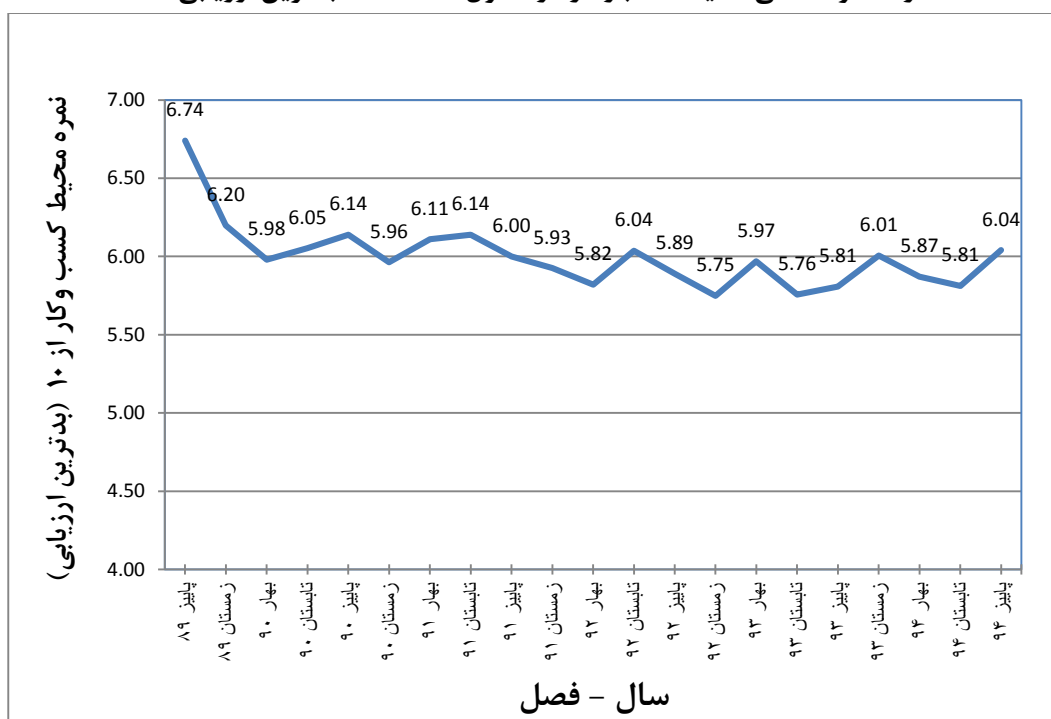

عبارتند از: «ضعف زیرساخت‌های تأمین برق»، «ضعف نظام توزیع و مشکلات رساندن محصول به دست مصرف‌کننده»، «ضعف زیرساخت‌های حمل‌ونقل» و «کمبود نیروی انسانی ماهر و آموزش‌دیده». شایان ذکر است که «کمبود نیروی انسانی ماهر و آموزش‌دیده» و «فقدان دسترسی به فناوری مورد نیاز» به تازگی از دوره پاییز ۱۳۹۴ به مؤلفه‌های مورد بررسی اضافه شده‌اند که در مجموع با این دو مؤلفه، تعداد مؤلفه‌های مورد بررسی به ۲۳ مؤلفه می‌رسد. اما در نمودار زیر به‌منظور عدم اریب در روند مقایسه میانگین وزنی ارزیابی تشکلهای اقتصادی مشارکت‌کننده این دو مؤلفه لحاظ نشده‌اند.

نمودار ۱. مقایسه میانگین وزنی ارزیابی تشکلهای اقتصادی مشارکت‌کننده

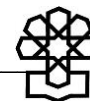
از ۲۱ مؤلفه ملی محیط کسب‌وکار در فصول گذشته (۱۰ بدترین ارزیابی)

جدول ۳. مقایسه نامساعدترین و به نسبت مساعدترین مؤلفه‌های ارزیابی شده توسط تشکل‌های اقتصادی مشارکت‌کننده در پنج فصل منتهی به پاییز ۱۳۹۴

عنوان	پاییز ۱۳۹۳	ارزیابی	زمستان ۱۳۹۳	ارزیابی	بهار ۱۳۹۴	ارزیابی	تابستان ۱۳۹۴	ارزیابی	پاییز ۱۳۹۴	ارزیابی
نامساعدترین مؤلفه‌های ارزیابی شده، طی ۵ فصل منتهی به پاییز ۱۳۹۴ (۱۰ بدترین ارزیابی)	مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها	۷/۵۲	مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها	۷/۸۲	مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها	۷/۶۸	مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها	۷/۷۰	مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها	۷/۷۶
	ضعف بازار سرمایه در تأمین مالی تولید و نرخ بالای تأمین سرمایه از بازار غیررسمی	۷/۱۹	ضعف بازار سرمایه در تأمین مالی تولید و نرخ بالای تأمین سرمایه از بازار غیررسمی	۷/۴۴	ضعف بازار سرمایه در تأمین مالی تولید و نرخ بالای تأمین سرمایه از بازار غیررسمی	۷/۰۲	ضعف بازار سرمایه در تأمین مالی تولید و نرخ بالای تأمین سرمایه از بازار غیررسمی	۷/۲۶	ضعف بازار سرمایه در تأمین مالی تولید و نرخ بالای تأمین سرمایه از بازار غیررسمی	۷/۳۹
	وجود مفاصد اقتصادی در دستگاه‌های حکومتی	۶/۶۷	وجود مفاصد اقتصادی در دستگاه‌های حکومتی	۷/۱۱	اعمال تحریم‌های بین‌المللی علیه کشورمان	۶/۸۰	وجود مفاصد اقتصادی در دستگاه‌های حکومتی	۶/۸۰	بی‌تعهدی شرکت‌ها و مؤسسات دولتی به پرداخت به موقع بدهی خود به پیمانکاران	۷/۲۳
	اعمال تحریم‌های بین‌المللی علیه کشورمان	۶/۵۴	بی‌تعهدی شرکت‌ها و مؤسسات دولتی به پرداخت به موقع بدهی خود به پیمانکاران	۶/۸۳	وجود مفاصد اقتصادی در دستگاه‌های حکومتی	۶/۷۹	بی‌تعهدی شرکت‌ها و مؤسسات دولتی به پرداخت به موقع بدهی خود به پیمانکاران	۶/۵۸	وجود مفاصد اقتصادی در دستگاه‌های حکومتی	۷/۰۴
به نسبت مساعدترین مؤلفه‌های ارزیابی شده، به ترتیب ارزیابی مساعد (عدد کوچک‌تر، وضعیت بهتر)	ضعف زیرساخت‌های تأمین برق	۳/۸۶	ضعف زیرساخت‌های تأمین برق	۴/۱۳	ضعف زیرساخت‌های تأمین برق	۳/۷۴	ضعف زیرساخت‌های تأمین برق	۳/۷۵	ضعف زیرساخت‌های تأمین برق	۴/۱۸
	ضعف زیرساخت‌های حمل‌ونقل	۴/۸۲	ضعف زیرساخت‌های حمل‌ونقل	۴/۸۹	ضعف زیرساخت‌های حمل‌ونقل	۴/۸۷	ضعف زیرساخت‌های حمل‌ونقل	۴/۶۷	ضعف نظام توزیع و مشکلات رساندن محصول به دست مصرف‌کننده	۴/۸۰
	ضعف نظام توزیع و مشکلات رساندن محصول به دست مصرف‌کننده	۴/۸۵	ضعف نظام توزیع و مشکلات رساندن محصول به دست مصرف‌کننده	۵/۱۴	ضعف نظام توزیع و مشکلات رساندن محصول به دست مصرف‌کننده	۴/۹۲	ضعف نظام توزیع و مشکلات رساندن محصول به دست مصرف‌کننده	۴/۸۳	ضعف زیرساخت‌های حمل‌ونقل	۴/۹۴
	تمایل مردم به خرید کالاهای خارجی و تقاضای کم برای محصولات ایرانی مشابه	۵/۲۰	تمایل مردم به خرید کالاهای خارجی و تقاضای کم برای محصولات ایرانی مشابه	۵/۲۷	تمایل مردم به خرید کالاهای خارجی و تقاضای کم برای محصولات ایرانی مشابه	۵/۰۹	تعرفه پایین کالاهای وارداتی و رقابت غیرمنصفانه محصولات رقیب خارجی در بازار	۵/۱۰	کمبود نیروی انسانی ماهر و آموزش‌دیده*	۵/۱۰

* این مؤلفه برای اولین بار در این فصل (پاییز ۱۳۹۴) اضافه شده است.

جدول ۴. ارزیابی تشکلهای مشارکت‌کننده از مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار در پاییز ۱۳۹۴ در مقایسه با همین ارزیابی در پاییز سال‌های ۱۳۹۱ الی ۱۳۹۳ را نشان می‌دهد.

مؤلفه «بی‌تعهدی شرکت‌ها و مؤسسات دولتی به پرداخت به موقع بدهی خود به پیمانکاران» از رقم ۶/۶۶ (رتبه ۷) در پاییز سال ۱۳۹۱ به رقم ۷/۲۳ (رتبه ۳) در پاییز ۱۳۹۴ رسیده است که نشان می‌دهد در طی سال‌های مورد بررسی شرایط این مؤلفه از نظر تشکلهای مشارکت‌کننده به مرور نامساعدتر شده است.

مؤلفه «برگشت چک‌های مشتریان و همکاران» نیز از رقم ۵/۴۳ (رتبه ۱۴) در پاییز سال ۱۳۹۱ به رقم ۶/۶۳ در پاییز ۱۳۹۴ رسیده است که نشان می‌دهد در طی سال‌های مورد بررسی شرایط این مؤلفه از نظر تشکلهای مشارکت‌کننده به مرور به نسبت نامساعدتر شده است.

مؤلفه «اعمال تحریم‌های بین‌المللی علیه کشورمان» نیز از رقم ۷/۱۰ (رتبه ۴) در پاییز سال ۱۳۹۱ به رقم ۶/۴۹ در پاییز ۱۳۹۴ رسیده است که نشان می‌دهد در طی سال‌های مورد بررسی شرایط این مؤلفه از نظر تشکلهای مشارکت‌کننده به مرور به نسبت مساعدتر شده است.

مؤلفه «بی‌ثباتی در قیمت مواد اولیه» از رقم ۸/۰۰ (رتبه ۱) در پاییز سال ۱۳۹۱ به رقم ۵/۶۳ (رتبه ۱۵) در پاییز ۱۳۹۴ رسیده است که نشان می‌دهد در طی سال‌های مورد بررسی شرایط این مؤلفه از نظر تشکلهای مشارکت‌کننده به مرور به نسبت مساعدتر شده است.

مؤلفه «قیمتگذاری غیرمنطقی محصولات تولیدی توسط دولت و نهادهای حکومتی» از رتبه ۸ (رقم ۶/۵۶) در پاییز سال ۱۳۹۱ به رتبه ۱۳ (رقم ۵/۷۸) در پاییز ۱۳۹۴ رسیده است که نشان می‌دهد در طی سال‌های مورد بررسی شرایط این مؤلفه از نظر تشکلهای مشارکت‌کننده به مرور به نسبت مساعدتر شده است.

جدول ۴. برآیند (میانگین وزنی) ارزیابی تشکلهای مشارکت‌کننده از مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار ایران در پاییز ۱۳۹۴ و مقایسه با چهار فصل قبل

تغییر پاییز ۱۳۹۴ نسبت به تابستان ۱۳۹۴	تغییر پاییز ۱۳۹۴ نسبت به پاییز ۱۳۹۳	پاییز ۱۳۹۴		تابستان ۱۳۹۴		پاییز ۱۳۹۳		پاییز ۱۳۹۲		پاییز ۱۳۹۱		مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار (به ترتیب ارزیابی نامساعد در پاییز ۱۳۹۴)
		رتبه	ارزیابی	رتبه	ارزیابی	رتبه	ارزیابی	رتبه	ارزیابی	رتبه	ارزیابی	
۱	۳	۱	۷/۷۶	۱	۷/۷۰	۱	۷/۵۲	۱	۷/۴۵	۲	۷/۷۲	مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها
۲	۳	۲	۷/۳۹	۲	۷/۲۶	۲	۷/۱۹	۲	۶/۹۶	۳	۷/۲۱	ضعف بازار سرمایه در تأمین مالی تولید و نرخ بالای تأمین سرمایه از بازار غیررسمی
۱۰	۱۶	۳	۷/۲۳	۴	۶/۵۸	۶	۶/۲۶	۶	۶/۵۹	۷	۶/۶۶	بی‌تعهدی شرکت‌ها و مؤسسات دولتی به پرداخت به موقع بدهی خود به پیمانکاران
۳	۶	۴	۷/۰۴	۳	۶/۸۰	۳	۶/۶۷	۵	۶/۶۳	۶	۶/۷۸	وجود مفاصد اقتصادی در دستگاه‌های حکومتی
۱۲	۱۶	۵	۶/۶۳	۸	۵/۹۴	۱۳	۵/۶۹	۱۵	۵/۳۷	۱۴	۵/۴۳	برگشت چک‌های مشتریان و همکاران
۲	۵	۶	۶/۶۰	۵	۶/۴۵	۵	۶/۲۷	۷	۶/۴۵	۹	۶/۰۱	نرخ بالای بیمه اجباری نیروی انسانی
۱	-۱	۷	۶/۴۹	۶	۶/۴۳	۴	۶/۵۴	۳	۶/۷۸	۴	۷/۱۰	اعمال تحریم‌های بین‌المللی علیه کشورمان
۴	۵	۸	۶/۳۴	۷	۶/۰۷	۷	۶/۰۴	۱۰	۶/۱۱	۱۱	۵/۸۹	ضعف دادسراها در رسیدگی مؤثر به شکایت‌ها و اجبار طرف‌های قرارداد به انجام تعهدات
۶	۲	۹	۶/۱۱	۱۱	۵/۷۷	۹	۵/۹۷	۸	۶/۳۴	۵	۶/۱۸	بی‌ثباتی قوانین و مقررات مربوط به تولید و سرمایه‌گذاری
۴	۷	۱۰	۵/۹۴	۱۲	۵/۷۳	۱۵	۵/۵۵	۱۳	۵/۵۳	۱۶	۵/۲۴	عرضه کالاهای خارجی قاچاق در بازار داخلی
۱	-۱	۱۱	۵/۹۴	۹	۵/۸۹	۸	۵/۹۷	۱۱	۵/۷۹	۱۵	۵/۳۶	تولید کالاهای غیراستاندارد، تقلبی و عرضه نسبتاً بدون محدودیت آن به بازار
۶	۲	۱۲	۵/۷۹	۱۵	۵/۴۶	۱۴	۵/۶۶	۱۴	۵/۵۲	۱۰	۵/۹۵	زیاد بودن تعطیلات رسمی
-۱	۰	۱۳	۵/۷۸	۱۰	۵/۸۴	۱۱	۵/۸۰	۹	۶/۲۳	۸	۶/۵۶	قیمتگذاری غیرمنطقی محصولات تولیدی توسط دولت و نهادهای حکومتی
۳	۱	۱۴	۵/۷۷	۱۴	۵/۵۹	۱۲	۵/۷۰	۱۲	۵/۷۹	۱۳	۵/۶۹	محدودیت قانون کار در تعدیل و جابجایی نیروی کار
-۱	-۵	۱۵	۵/۶۳	۱۳	۵/۶۷	۱۰	۵/۹۵	۴	۶/۷۸	۱	۸/۰۰	بی‌ثباتی در قیمت مواد اولیه
۵	۷	۱۶	۵/۵۷	۱۶	۵/۳۰	۱۷	۵/۲۰	۱۶	۵/۲۶	۱۲	۵/۷۸	موانع تعرفه‌ای صادرات محصولات و واردات مواد اولیه
۸	۵	۱۷	۵/۵۳	۱۸	۵/۱۰	۱۶	۵/۲۶	۱۹	۵/۰۹	۱۷	۵/۲۴	تعرفه پایین کالاهای وارداتی و رقابت غیرمنصفانه محصولات رقیب خارجی در بازار
		۱۸	۵/۵۲									فقدان دسترسی به فناوری مورد نیاز
۵	۵	۱۹	۵/۴۸	۱۷	۵/۲۳	۱۸	۵/۲۰	۱۷	۵/۲۰	۱۹	۵/۱۱	تمایل مردم به خرید کالاهای خارجی و تقاضای کم برای محصولات ایرانی مشابه
		۲۰	۵/۱۰									کمبود نیروی انسانی ماهر و آموزش‌دیده
۶	۳	۲۱	۴/۹۴	۲۰	۴/۶۷	۲۰	۴/۸۲	۲۰	۴/۸۱	۲۰	۴/۶۰	ضعف زیرساخت‌های حمل‌ونقل
۰	-۱	۲۲	۴/۸۰	۱۹	۴/۸۳	۱۹	۴/۸۵	۱۸	۵/۱۰	۱۸	۵/۱۹	ضعف نظام توزیع و مشکلات رساندن محصول به دست مصرف‌کننده
۱۲	۸	۲۳	۴/۱۸	۲۱	۳/۷۵	۲۱	۳/۸۶	۲۱	۳/۸۸	۲۱	۳/۶۱	ضعف زیرساخت‌های تأمین برق
۴	۴	۶/۰۴		۵/۸۱		۵/۸۱		۵/۸۹		۶/۰۰		میانگین کل (۲۱ مؤلفه)

ب) شاخص ارزیابی استانی

میانگین ارزیابی مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار به تفکیک استان‌ها (شامل شکل‌های سراسری) در پاییز ۱۳۹۴ در نمودار ۲ ترسیم شده است. همان‌طور که در نمودار مذکور مشاهده می‌شود در پاییز ۱۳۹۴ به ترتیب استان‌های بوشهر، ایلام، کهگیلویه و بویراحمد، کردستان و لرستان به‌عنوان استان‌های دارای نامساعدترین محیط کسب‌وکار ارزیابی شده‌اند. اما استان‌های سیستان و بلوچستان، چهارمحال و بختیاری، یزد، مرکزی و اردبیل به ترتیب به نسبت مساعدترین محیط ارزیابی شده‌اند. شایان ذکر است که میانگین ارزیابی مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار شکل‌های سراسری ۵/۷۰ است که از میانگین ساده ارزیابی اکثر استان‌ها کمتر است (جدول ۵). این امر می‌تواند نشانگر آن باشد که شرایط محیط کسب‌وکار برای بنگاه‌های بزرگ بهتر از بنگاه‌های کوچک است.

در جدول ۵ نتیجه ارزیابی شکل‌های اقتصادی از ۲۱ مؤلفه محیط کسب‌وکار در طول دوره‌های (بهار ۱۳۹۱ الی پاییز ۱۳۹۴) به تفکیک استان‌ها (شامل شکل‌های سراسری) نشان داده شده است. براساس میانگین کل دوره مذکور، وضعیت استان‌های بوشهر، کهگیلویه و بویراحمد، البرز و کرمانشاه در مقایسه با استان‌های گیلان، اردبیل، یزد و زنجان نامناسب‌تر ارزیابی شده است.

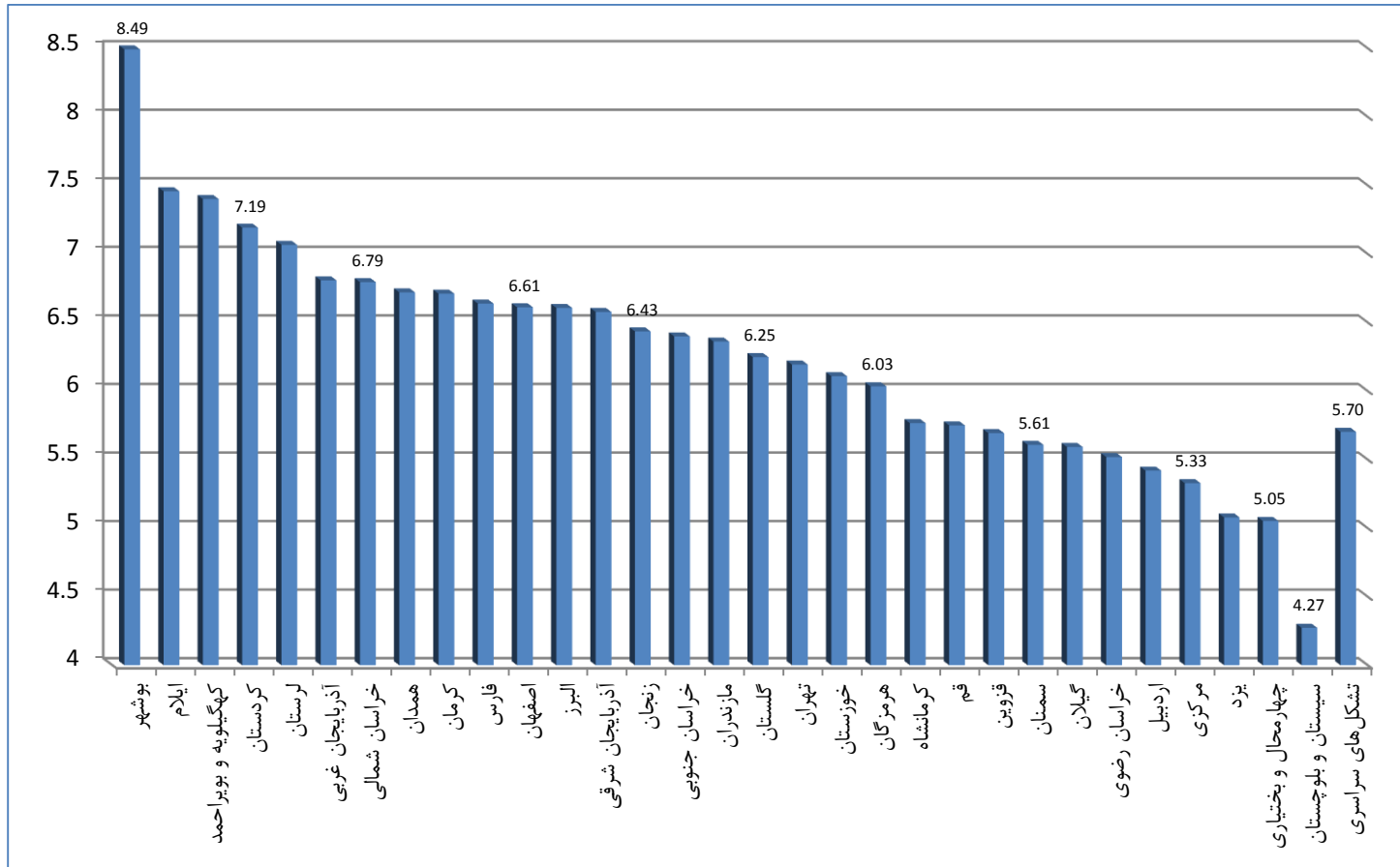
در جدول ۶ نیز نتیجه ارزیابی شکل‌های اقتصادی از ۲۳ مؤلفه محیط کسب‌وکار در پاییز ۱۳۹۴ به تفکیک استان‌ها (شامل شکل‌های سراسری) و میانگین ارزیابی نهایی هر مؤلفه نشان داده شده است. تفاوت در ترتیب مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار در این جدول با ترتیب مؤلفه‌ها در جدول ۴ نشان می‌دهد که برخی از مؤلفه‌ها برای استان‌ها نسبت به شکل‌های سراسری اهمیت بیشتری دارند مانند مؤلفه «نرخ بالای بیمه اجباری نیروی انسانی» که برای شکل‌های استانی اهمیت بیشتری دارند.

براساس ارزیابی پاییز ۱۳۹۴ مؤلفه «مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها» در همه استان‌ها بالاتر از ۶/۵ است و در استان‌های بوشهر، ایلام، کهگیلویه و بویراحمد، کردستان و لرستان بالاتر از ۹ و در یازده استان نیز بالاتر از ۸ گزارش شده است.

براساس ارزیابی شکل‌های اقتصادی مشارکت‌کننده در این ارزیابی در پاییز ۱۳۹۴ مؤلفه «نرخ بالای بیمه اجباری نیروی انسانی» در اکثر استان‌ها (حدود ۷۰ درصد از استان‌ها) بالاتر از ۶/۵ است و در استان‌های بوشهر، ایلام، لرستان، آذربایجان غربی، خراسان شمالی، فارس و خراسان جنوبی بالاتر از ۸ گزارش شده است.

با وجود آنکه شکل‌های اقتصادی مشارکت‌کننده در این ارزیابی، مؤلفه «ضعف زیرساخت‌های تأمین برق» را به نسبت مساعدتر از بقیه مؤلفه‌ها ارزیابی می‌کنند، اما در استان‌های مختلف این ارزیابی متفاوت است به طوری که در استان‌های بوشهر، هرمزگان و خراسان شمالی بالاتر از رقم ۶ گزارش شده است که نشان‌دهنده لزوم توجه بیشتر به این مؤلفه در استان‌های مذکور است.

نمودار ۲. مقایسه ارزیابی تشکل‌های استانی از مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار
(شامل تشکل‌های سراسری) در پاییز ۱۳۹۴

جدول ۵. ارزیابی تشکل‌های اقتصادی مشارکت‌کننده از مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار در فصول گذشته به تفکیک استان‌ها (شامل تشکل‌های سراسری) و به ترتیب ارزیابی کل دوره‌ها

میانگین کل ۱۳۹۴-۱۳۹۰	۱۳۹۴			۱۳۹۳				۱۳۹۲				۱۳۹۱				استان			
	پاییز	تابستان	بهار	سال	زمستان	پاییز	تابستان	بهار	سال	زمستان	پاییز	تابستان	بهار	سال	زمستان		پاییز	تابستان	بهار
۶/۷۸	۸/۴۹	۶/۳۵	۷/۳۵	۶/۶۳	۷/۰۵	۶/۷۰	۶/۵۸	۶/۲۰	۶/۵۰	۶/۵۸	۶/۰۷	۶/۹۹	۶/۳۷	۷/۰۱	۶/۵۷	۶/۹۳	۷/۱۹	۷/۳۶	یوشهر
۶/۶۷	۷/۴۰	۷/۱۶	۶/۴۵	۶/۸۳	۶/۹۱	۶/۶۸	۷/۶۲	۶/۱۰	۶/۴۵	۵/۹۸	۷/۱۳	۶/۹۷	۵/۷۳	۶/۵۶	۶/۴۰	۶/۴۳	۶/۳۷	۷/۰۴	کهگیلویه و بویراحمد
۶/۶۷	۶/۶۱	۷/۹۱	۷/۷۳	۶/۲۹	۷/۳۵	۶/۲۳	۵/۷۵	۵/۸۴	۶/۹۷	۷/۱۵	۷/۶۲	۷/۷۶	۵/۳۶	۶/۶۹	۷/۱۶	۷/۲۶	۶/۱۵	۶/۲۰	البرز
۶/۵۳	۵/۷۷	۷/۰۷	۷/۰۷	۶/۷۰	۷/۰۸	۶/۵۲	۶/۴۶	۶/۷۵	۶/۷۶	۶/۴۱	۷/۵۹	۶/۴۶	۶/۵۹	۶/۲۷	۶/۹۴	۵/۸۳	۶/۴۵	۵/۸۶	کرمانشاه
۶/۵۰	۶/۷۲	۶/۱۵	۶/۰۷	۶/۱۲	۵/۶۳	۶/۰۶	۶/۱۳	۶/۶۶	۶/۰۹	۶/۰۲	۵/۷۸	۶/۱۴	۶/۴۳	۶/۵۳	۶/۰۷	۶/۰۰	۶/۴۰	۷/۶۵	همدان
۶/۵۰	۶/۳۶	۶/۳۹	۶/۲۱	۶/۲۸	۶/۱۲	۶/۱۹	۶/۳۸	۶/۴۴	۶/۵۸	۶/۷۶	۶/۹۰	۶/۳۲	۶/۳۳	۶/۵۳	۶/۵۹	۶/۸۷	۶/۵۳	۶/۱۱	مازندران
۶/۴۳	۶/۷۹	۶/۴۱	۶/۹۹	۶/۶۱	۶/۵۸	۶/۸۳	۶/۹۳	۶/۱۱	۶/۲۷	۶/۵۳	۵/۹۱	۶/۷۰	۵/۹۳	۵/۸۵	۵/۶۱	۶/۳۵	۶/۳۶	۵/۰۹	خراسان شمالی
۶/۳۳	۷/۱۹	۷/۳۵	۶/۱۳	۶/۹۴	۶/۸۶	۷/۲۱	۷/۲۸	۶/۴۲	۶/۴۱	۶/۵۵	۶/۲۴	۶/۵۰	۶/۳۵	۵/۹۱	۵/۹۸	۵/۶۶	۶/۴۵	۵/۵۳	کردستان
۶/۳۲	۷/۰۷	۶/۱۶	۶/۸۵	۶/۵۰	۶/۴۳	۶/۷۱	۶/۱۵	۶/۷۱	۵/۸۹	۶/۱۵	۶/۰۷	۵/۸۳	۵/۵۰	۶/۰۱	۵/۷۰	۶/۴۱	۶/۱۰	۵/۸۱	لرستان
۶/۳۱	۵/۰۵	۶/۱۴	۵/۸۴	۶/۱۶	۶/۱۸	۶/۴۰	۵/۶۸	۶/۴۰	۵/۸۹	۶/۵۸	۶/۱۴	۶/۰۳	۴/۸۳	۶/۲۸	۶/۳۴	۵/۹۱	۶/۲۵	۶/۶۴	چهارمحال و بختیاری
۶/۳۰	۶/۴۰	۶/۱۰	۵/۸۵	۶/۲۵	۶/۰۶	۶/۱۶	۶/۸۹	۵/۹۱	۶/۳۶	۶/۷۰	۶/۰۵	۶/۵۶	۶/۱۴	۶/۳۹	۶/۳۶	۵/۵۱	۶/۳۲	۷/۳۷	خراسان جنوبی
۶/۲۷	۶/۶۴	۶/۰۴	۶/۲۵	۵/۹۹	۵/۴۱	۶/۱۶	۶/۱۷	۶/۲۱	۶/۱۳	۶/۰۲	۵/۸۵	۶/۴۷	۶/۱۸	۶/۵۹	۶/۳۱	۶/۴۲	۶/۵۸	۷/۰۴	فارس
۶/۲۳	۷/۴۶	۷/۰۲	۷/۳۳	۵/۹۷	۶/۶۶	۶/۶۰	۵/۴۴	۵/۱۸	۶/۳۰	۶/۷۲	۵/۰۶	۷/۵۷	۵/۸۳	۶/۱۹	۵/۸۴	۶/۱۱	۶/۰۰	۶/۸۰	ایلام
۶/۲۲	۶/۶۱	۶/۲۰	۶/۵۷	۶/۱۸	۶/۳۵	۶/۲۵	۵/۷۱	۶/۳۹	۶/۱۷	۵/۹۵	۶/۵۹	۶/۲۸	۵/۸۷	۶/۳۲	۶/۵۴	۶/۰۰	۶/۲۳	۶/۵۲	اصفهان
۶/۲۱	۶/۷۱	۵/۷۵	۵/۵۹	۵/۷۸	۵/۱۱	۶/۱۳	۶/۴۲	۵/۴۵	۶/۳۱	۶/۲۲	۶/۳۵	۶/۳۷	۶/۲۹	۶/۶۹	۷/۶۹	۶/۳۸	۶/۴۱	۶/۲۹	کرمان
۶/۲۱	۶/۸۱	۵/۸۹	۶/۲۲	۶/۱۸	۶/۵۷	۵/۸۱	۶/۲۴	۶/۱۱	۶/۱۶	۶/۷۴	۵/۹۱	۵/۶۳	۶/۳۴	۵/۹۵	۵/۹۶	۵/۸۱	۶/۵۳	۵/۵۰	آذربایجان غربی
۶/۲۰	۶/۵۸	۵/۷۹	۶/۲۴	۶/۱۵	۶/۱۲	۶/۵۲	۵/۶۷	۶/۲۸	۵/۹۳	۶/۰۲	۶/۱۷	۵/۷۶	۵/۷۷	۶/۲۹	۵/۶۴	۶/۲۵	۶/۵۶	۶/۷۲	آذربایجان شرقی
۶/۱۵	۶/۰۳	۶/۴۷	۵/۸۲	۵/۹۲	۵/۸۶	۵/۸۹	۶/۰۶	۵/۸۸	۵/۸۲	۶/۲۷	۵/۸۸	۵/۶۱	۵/۵۲	۶/۴۷	۶/۰۲	۶/۲۵	۶/۸۸	۶/۷۵	هرمزگان
۶/۱۴	۶/۲۵	۵/۷۶	۵/۹۷	۵/۹۲	۵/۹۵	۵/۹۶	۶/۱۲	۵/۶۶	۶/۰۲	۵/۴۶	۵/۹۹	۶/۲۴	۶/۳۹	۶/۶۳	۵/۵۳	۶/۵۳	۷/۵۷	۶/۹۱	گلستان
۶/۱۰	۶/۱۱	۶/۴۷	۶/۴۸	۶/۴۷	۶/۸۱	۵/۸۱	۶/۸۲	۶/۴۶	۵/۵۵	۵/۳۱	۵/۸۳	۵/۳۳	۵/۷۳	۵/۸۷	۵/۱۷	۵/۷۸	۶/۰۷	۶/۴۷	خوزستان
۵/۹۸	۵/۷۵	۵/۹۵	۶/۸۸	۶/۱۱	۶/۱۲	۶/۴۷	۵/۷۹	۶/۰۸	۶/۲۰	۵/۵۳	۷/۱۲	۵/۶۳	۶/۵۱	۵/۸۴	۵/۸۰	۵/۷۶	۵/۷۰	۶/۰۸	قم
۵/۹۸	۵/۵۲	۵/۹۹	۵/۸۴	۶/۲۰	۶/۰۶	۶/۲۲	۶/۳۳	۶/۱۸	۵/۷۰	۵/۴۵	۵/۶۲	۵/۹۴	۵/۸۰	۶/۰۶	۶/۱۸	۵/۹۸	۶/۳۹	۵/۶۸	خراسان رضوی
۵/۹۷	۵/۶۱	۵/۹۵	۶/۴۱	۶/۰۰	۶/۵۴	۶/۱۴	۵/۳۳	۶/۰۰	۶/۰۷	۵/۶۹	۶/۰۰	۶/۳۳	۶/۲۸	۵/۹۲	۶/۰۲	۵/۳۲	۶/۵۵	۵/۸۰	سمنان
۵/۹۷	۴/۲۷	۵/۳۵	۵/۸۰	۵/۹۶	۵/۸۳	۵/۴۰	۶/۱۴	۶/۴۶	۶/۰۸	۵/۳۹	۶/۰۳	۶/۹۹	۵/۹۳	۶/۰۶	۵/۷۸	۶/۱۷	۶/۵۲	۵/۷۶	سیستان و بلوچستان
۵/۹۴	۶/۱۹	۶/۰۸	۵/۵۸	۵/۸۷	۶/۲۴	۵/۶۳	۵/۴۲	۶/۲۰	۵/۹۷	۵/۹۳	۵/۷۲	۶/۳۳	۵/۹۱	۶/۰۲	۵/۶۶	۶/۲۱	۶/۲۰	۶/۰۱	تهران
۵/۸۸	۵/۶۹	۵/۴۷	۶/۰۵	۵/۴۸	۶/۳۳	۵/۰۰	۵/۶۳	۴/۹۷	۵/۸۴	۶/۰۷	۵/۶۴	۵/۷۵	۵/۸۸	۶/۰۷	۵/۹۶	۶/۱۳	۵/۳۶	۶/۸۲	قزوین
۵/۷۵	۵/۳۳	۵/۵۴	۶/۰۶	۵/۸۸	۶/۱۳	۵/۷۶	۵/۶۶	۵/۹۷	۵/۶۳	۵/۷۱	۵/۳۹	۵/۹۹	۵/۴۲	۵/۵۴	۵/۱۴	۶/۱۴	۵/۵۷	۵/۳۱	مرکزی
۵/۶۵	۶/۴۳	۵/۶۲	۵/۹۱	۵/۵۳	۵/۵۱	۵/۵۵	۵/۰۶	۶/۰۱	۵/۴۶	۵/۶۷	۵/۶۸	۵/۳۷	۵/۱۰	۵/۵۳	۴/۶۲	۶/۲۹	۵/۱۸	۶/۰۲	زنجان
۵/۴۳	۵/۰۸	۵/۴۱	۵/۴۹	۵/۴۶	۵/۵۳	۵/۲۶	۵/۸۴	۵/۲۳	۵/۲۶	۵/۴۰	۵/۴۵	۵/۳۶	۴/۸۴	۵/۱۳	۴/۹۸	۵/۴۶	۵/۲۱	۴/۸۷	یزد
۵/۱۷	۵/۴۲	۴/۴۸	۴/۷۲	۵/۰۸	۴/۹۸	۴/۷۸	۵/۲۵	۵/۳۰	۵/۲۰	۵/۷۲	۴/۶۸	۵/۳۰	۵/۱۲	۵/۶۴	۵/۷۷	۶/۱۷	۵/۰۶	۵/۵۴	اردبیل
۵/۱۴	۵/۵۹	۵/۵۸	۵/۶۰	۴/۸۴	۵/۱۰	۴/۸۹	۵/۰۹	۴/۲۸	۵/۱۳	۴/۸۷	۴/۸۲	۵/۲۹	۵/۵۵	۴/۷۷	۴/۷۴	۵/۵۶	۵/۲۸	۳/۵۱	گیلان
۵/۸۱	۵/۷۰	۵/۵۰	۵/۶۵	۵/۷۳	۵/۸۲	۵/۶۷	۵/۶۰	۵/۸۳	۵/۷۴	۵/۵۳	۵/۷۸	۵/۸۹	۵/۷۴	۵/۹۵	۵/۸۹	۵/۸۲	۶/۰۳	۶/۰۸	تشکل‌های سراسری

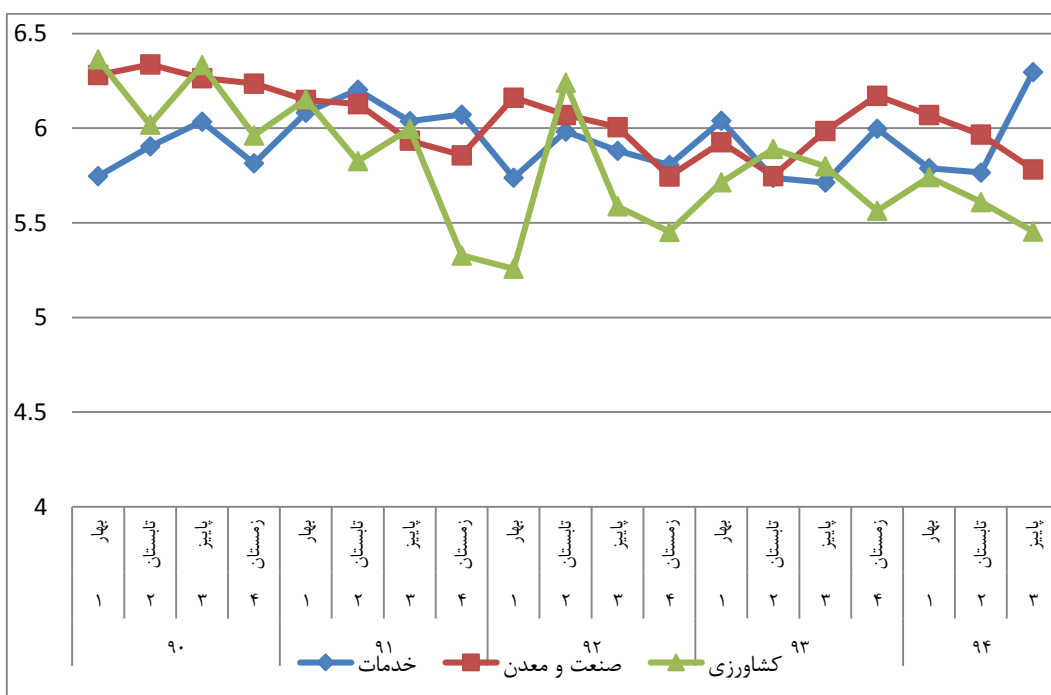
ج) شاخص ارزیابی بخشی

نمودار ۳ روند میانگین ارزیابی تشکلهای اقتصادی مشارکت‌کننده از مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار در فصول گذشته را به تفکیک بخش‌های اقتصادی نشان می‌دهد.

همان‌طور که در نمودار مذکور مشاهده می‌شود روند کلی ارزیابی تشکلهای بخش کشاورزی در طی دوره بهار ۱۳۹۰ الی پاییز ۱۳۹۴ نشان از بهبود همراه با نوسان دارد. این در حالی است که روند میانگین ارزیابی تشکلهای بخش صنعت و معدن تقریباً در حول خطی ثابت در حال نوسان است.

هر چند که بر اساس نمودار ۱ در پاییز ۱۳۹۴ وضعیت کلی محیط کسب و کار نسبت به فصل قبل نامساعدتر است، اما نمودار زیر نشان می‌دهد که این مطلب برای همه بخش‌ها صادق نیست، به طوری که تشکلهای بخش‌های کشاورزی و صنعت و معدن وضعیت محیط کسب‌وکار را مساعدتر و بخش خدمات آن را نامساعدتر ارزیابی کرده‌اند.

نمودار ۳. روند میانگین ارزیابی ۲۱ مؤلفه محیط کسب‌وکار به تفکیک بخش‌های مورد بررسی

جدول ۷ ارزیابی تشکلهای اقتصادی مشارکت‌کننده از مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار در فصل پاییز ۱۳۹۴ و فصل مشابه سال قبل را به تفکیک بخش‌های اقتصادی نشان می‌دهد. همان‌طور که در جدول مذکور مشاهده می‌شود در پاییز ۱۳۹۴ مؤلفه «مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها» در بخش‌های کشاورزی و خدمات رتبه اول را دارد، اما در بخش صنعت و معدن رتبه دوم را بعد از مؤلفه «بی‌تعهدی شرکت‌ها و مؤسسات دولتی به پرداخت به موقع بدهی خود به پیمانکاران» دارد.

مؤلفه «قیمتگذاری غیرمنطقی محصولات تولیدی توسط دولت و نهادهای حکومتی» رتبه سومین مؤلفه نامساعد را در بخش کشاورزی به خود اختصاص داده است. این درحالی است که این مؤلفه در بخش‌های صنعت و معدن و خدمات به ترتیب رتبه چهاردهم و سیزدهم را دارد.

مؤلفه «نرخ بالای بیمه اجباری نیروی انسانی» رتبه دهمین مؤلفه نامساعد را در بخش کشاورزی به خود اختصاص داده است. این درحالی است که این مؤلفه در بخش‌های صنعت و معدن و خدمات به ترتیب رتبه‌های هفتم و پنجم را دارد. این امر از طرفی نشان می‌دهد که این مؤلفه در بخش کشاورزی به نسبت کمتر نامساعد است، اما از طرف دیگر می‌تواند نشان‌دهنده این موضوع باشد که کارگران در بخش کشاورزی از پوشش بیمه‌ای مناسبی برخوردار نیستند.

مؤلفه «ضعف نظام توزیع و مشکلات رساندن محصول به دست مصرف‌کننده» رتبه هشتمین مؤلفه نامساعد را در بخش کشاورزی به خود اختصاص داده است. این درحالی است که این مؤلفه در بخش‌های صنعت و معدن و خدمات به ترتیب رتبه بیست‌ویکم و بیست‌ودوم را دارد.

مؤلفه «تولید کالاهای غیراستاندارد، تقلبی و عرضه نسبتاً بدون محدودیت آن به بازار» رتبه هشتمین مؤلفه نامساعد را در بخش صنعت و معدن به خود اختصاص داده است. این درحالی است که این مؤلفه در بخش‌های کشاورزی و خدمات به ترتیب رتبه نوزده و هیجده را دارد.

مؤلفه «فقدان دسترسی به فناوری مورد نیاز» رتبه شانزدهمین مؤلفه نامساعد را در بخش صنعت و معدن به خود اختصاص داده است. این درحالی است که این مؤلفه در بخش‌های کشاورزی و خدمات به ترتیب رتبه نوزده و هیجده را دارد.

مؤلفه «کمبود نیروی انسانی ماهر و آموزش‌دیده» رتبه نوزدهمین مؤلفه نامساعد را در بخش صنعت و معدن به خود اختصاص داده است. این درحالی است که این مؤلفه در بخش‌های کشاورزی و خدمات به ترتیب رتبه بیست‌ودوم و بیست‌ونهم را دارد.

در مجموع گرچه در شرایط فعلی، اولین مشکل همه بخش‌ها مربوط به تأمین مالی است، اما در مؤلفه‌های بعدی، اهمیت موانع محیط کسب‌وکار بخش‌ها از یکدیگر متفاوت می‌شود که لزوم توجه به مشکلات کسب‌وکار هر بخش توسط نهادهای متولی آن بخش را آشکارتر می‌کند.

جدول ۷. ارزیابی تشکلهای اقتصادی مشارکت کننده از مؤلفه‌های محیط کسب و کار در فصل پاییز ۱۳۹۴ و فصل مشابه سال قبل به تفکیک بخش‌های اقتصادی

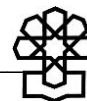
پاییز ۱۳۹۴				پاییز ۱۳۹۳				سال - فصل				بخش مربوطه
خدمات		صنعت و معدن		کشاورزی		خدمات		صنعت و معدن		کشاورزی		
رتبه	شاخص	رتبه	شاخص	رتبه	شاخص	رتبه	شاخص	رتبه	شاخص	رتبه	شاخص	
۱	۸/۰۱	۲	۷/۳۱	۱	۷/۷۵	۱	۷/۲۷	۱	۷/۸۰	۱	۸/۰۶	مشکل دریافت تسهیلات از بانکها
۲	۷/۷۵	۵	۶/۸۴	۲	۷/۰۲	۲	۷/۰۹	۲	۷/۲۳	۲	۷/۵۷	ضعف بازار سرمایه در تأمین مالی تولید و نرخ بالای تأمین سرمایه از بازار غیررسمی
۳	۷/۴۵	۱	۷/۳۵	۹	۵/۶۸	۵	۶/۴۱	۹	۶/۱۱	۱۲	۵/۸۴	بی‌تهدی شرکت‌ها و مؤسسات دولتی به پرداخت به موقع بدهی خود به پیمانکاران
۴	۷/۳۰	۳	۶/۹۵	۵	۵/۸۶	۴	۶/۵۰	۳	۷/۰۹	۶	۶/۳۵	وجود مفاسد اقتصادی در دستگاه‌های حکومتی
۶	۶/۸۹	۶	۶/۳۸	۳	۵/۹۱	۱۵	۵/۴۶	۱۲	۵/۹۲	۸	۶/۲۹	برگشت چک‌های مشتریان و همکاران
۹	۶/۳۶	۴	۶/۹۳	۴	۵/۸۷	۳	۶/۵۱	۴	۶/۷۵	۹	۶/۱۳	اعمال تحریم‌های بین‌المللی علیه کشورمان
۵	۶/۹۲	۷	۶/۳۷	۱۰	۵/۵۲	۶	۶/۱۵	۵	۶/۴۴	۵	۶/۴۴	نرخ بالای بیمه اجباری نیروی انسانی
۷	۶/۶۲	۹	۶/۰۴	۶	۵/۷۳	۷	۶/۱۲	۱۱	۵/۹۳	۱۱	۵/۹۶	ضعف دادسراها در رسیدگی مؤثر به شکایت‌ها و اجبار طرف‌های قرارداد به انجام تعهدات
۸	۶/۳۷	۱۰	۵/۸۷	۱۱	۵/۴۴	۱۱	۵/۷۵	۶	۶/۳۴	۱۰	۶/۰۴	بی‌ثباتی قوانین و مقررات مربوط به تولید و سرمایه‌گذاری
۱۳	۶/۰۳	۸	۶/۰۶	۱۵	۵/۰۷	۸	۶/۰۰	۱۰	۶/۰۶	۱۳	۵/۵۶	تولید کالاهای غیراستاندارد، تقلبی و عرضه نسبتاً بدون محدودیت آن به بازار
۱۵	۵/۹۶	۱۴	۵/۴۴	۷	۵/۷۰	۹	۵/۷۹	۱۷	۵/۶۱	۱۵	۵/۴۴	محدودیت قانون کار در تعدیل و جابجایی نیروی کار
۱۰	۶/۲۶	۱۱	۵/۶۷	۱۸	۵/۰۲	۱۳	۵/۶۴	۱۵	۵/۷۷	۱۹	۴/۳۷	عرضه کالاهای خارجی قاچاق در بازار داخلی
۱۴	۶/۰۳	۱۳	۵/۵۳	۱۳	۵/۱۷	۱۲	۵/۶۹	۱۶	۵/۷۱	۳	۶/۶۸	قیمتگذاری غیرمنطقی محصولات تولیدی توسط دولت و نهادهای حکومتی
۱۱	۶/۱۹	۱۵	۵/۳۰	۱۴	۵/۱۰	۱۴	۵/۴۷	۷	۶/۱۷	۱۶	۵/۲۵	زیاد بودن تعطیلات رسمی
۱۹	۵/۷۹	۱۲	۵/۵۵	۱۷	۵/۰۴	۱۰	۵/۷۶	۸	۶/۱۶	۷	۶/۳۴	بی‌ثباتی در قیمت مواد اولیه
۱۶	۵/۸۳	۱۷	۵/۲۰	۱۲	۵/۲۵	۱۷	۴/۹۶	۱۴	۵/۸۰	۱۸	۴/۷۵	موانع تعرفه‌ای صادرات محصولات و واردات مواد اولیه
۱۸	۵/۷۹	۱۶	۵/۲۹	۱۹	۴/۷۰							فقدان دسترسی به فناوری مورد نیاز
۱۲	۶/۱۶	۲۲	۴/۵۳	۱۶	۵/۰۷	۱۸	۴/۹۴	۱۳	۵/۹۰	۱۷	۵/۱۴	تعرفه پایین کالاهای وارداتی و رقابت غیرمنصفانه محصولات رقیب خارجی در بازار
۱۷	۵/۸۳	۱۸	۵/۱۶	۲۱	۴/۴۹	۱۶	۵/۲۲	۱۸	۵/۵۱	۲۰	۴/۱۶	تمایل مردم به خرید کالاهای خارجی و تقاضای کم برای محصولات ایرانی مشابه
۲۲	۴/۷۹	۲۱	۴/۵۳	۸	۵/۶۹	۲۰	۴/۶۰	۱۹	۴/۷۳	۴	۶/۵۱	ضعف نظام توزیع و مشکلات رساندن محصول به دست مصرف‌کننده
۲۰	۵/۲۳	۱۹	۵/۰۹	۲۲	۴/۴۱							کمبود نیروی انسانی ماهر و آموزش‌دیده
۲۱	۵/۱۴	۲۰	۴/۶۵	۲۰	۴/۶۹	۱۹	۴/۷۷	۲۰	۴/۶۷	۱۴	۵/۵۰	ضعف زیرساخت‌های حمل‌ونقل
۲۳	۴/۵۴	۲۳	۳/۷۵	۲۳	۳/۵۱	۲۱	۳/۸۸	۲۱	۳/۹۸	۲۱	۳/۴۱	ضعف زیرساخت‌های تأمین برق
-	۶/۳۰	-	۵/۷۸	-	۵/۴۶	-	۵/۷۱	-	۵/۹۹	-	۵/۸۰	برآیند ارزیابی تشکلهای اقتصادی (میانگین کل ۲۱ مؤلفه)

تحلیل وضعیت محیط کسب‌وکار ایران در پاییز ۱۳۹۴ براساس نظریه عمومی کارآفرینی شین^۱

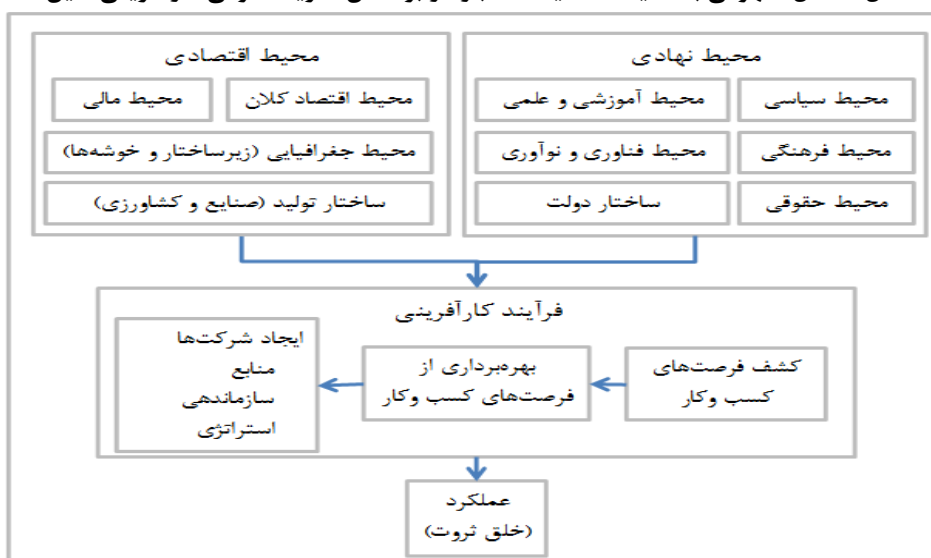
کارآفرینی فعالیتی است که شامل کشف، ارزیابی و بهره‌برداری فرصت‌ها به‌منظور معرفی محصولات و خدمات، روش‌های سازماندهی، بازارها، فرآیندها و مواد اولیه جدید، از طریق تلاش‌های سازمان‌یافته‌ای است که قبلاً صورت نگرفته است (شین و ونکاتارامن، ۲۰۰۰). کارآفرین نیز فردی است که فعالیت مذکور را انجام می‌دهد و محیط یک کارآفرین را مجموعه عواملی تشکیل می‌دهند که بر راه‌اندازی و اداره بنگاه وی تأثیر دارند؛ اما در خارج از کنترل وی قرار دارند.

بر این اساس، مؤلفه‌های مهم محیط کسب‌وکار، مجموعه عواملی هستند که بر اداره و عملکرد بنگاه‌ها در جامعه مورد مطالعه اثر می‌گذارند، اما تقریباً خارج از کنترل مدیران بنگاه‌ها هستند که براساس نظریه عمومی شین می‌توان دو مجموعه عوامل محیطی معین: محیط اقتصادی و محیط نهادی را تفکیک کرد. عوامل محیط اقتصادی شامل محیط مالی، محیط اقتصاد کلان، محیط جغرافیایی (زیرساختار و خوشه‌ها) و ساختار تولید (صنایع و کشاورزی) و عوامل محیط نهادی شامل محیط سیاسی، محیط حقوقی، محیط فرهنگی، محیط آموزشی و علمی، محیط فناوری و نوآوری و ساختار دولت می‌شود. این دو مجموعه عوامل بر فرآیند کارآفرینی که در واقع نقطه آغازین کسب‌وکار است، اثر می‌گذارند. هر چه محیط کسب‌وکار (محیط نهادی و اقتصادی) شرایط بهتری داشته باشد، بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی بیشتر است و هر چه بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی در جامعه‌ای بیشتر باشد، عملکرد اقتصاد آن کشور و خلق ارزش و ثروت در آن جامعه بیشتر می‌شود (شکل ۱).

1. Shane S. A General Theory of Entrepreneurship: The Individual-opportunity Nexus, Edward Elgar Publishing, 2003.

شکل ۱. مدل مفهومی بسط یافته محیط کسب و کار براساس نظریه عمومی کارآفرینی شین

مأخذ: اقتباس از شین، ۲۰۰۳.

به منظور ارزیابی مجموعه عوامل محیطی مورد اشاره، برای هر عامل محیطی نظریه عمومی کارآفرینی شین از مجموعه مؤلفه‌های ارزیابی تشکلهای اقتصادی در مجموعه مطالعات فصلی پایش محیط کسب و کار یک مؤلفه نماینده انتخاب شد (به استثنای محیط آموزشی و علمی که از گزارش فصل آینده مؤلفه مناسب اضافه خواهد شد) که به عنوان عامل محیطی در جدول ۹ ذکر شده است.

براساس ارزیابی تشکلهای اقتصادی، در مجموعه مطالعات فصلی پایش محیط کسب و کار که از پاییز ۱۳۸۹ توسط مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی جریان دارد، محیط اقتصادی شرایط بدتری نسبت به محیط نهادی دارد. در محیط اقتصادی به ترتیب محیط مالی و محیط اقتصاد کلان و پس از آنها ساختار تولید (صنایع و کشاورزی) و در آخر محیط جغرافیایی (زیرساختار) دارای نامساعدترین شرایط در محیط کسب و کار اقتصاد ایران ارزیابی شده‌اند. در محیط نهادی به ترتیب ساختار دولت، محیط سیاسی، محیط حقوقی، محیط فرهنگی و سپس محیط فناوری و نوآوری نامساعدترین شرایط را در محیط کسب و کار اقتصاد کشور دارند.

جدول ۹. ارزیابی محیط کسب و کار بر اساس نظریه عمومی کار آفرینی شین

میانگین کل	۱۳۹۴			۱۳۹۳			۱۳۹۲			۱۳۹۱			۱۳۹۰			عوامل محیطی	محیط	مجموعه محیطی					
	پاییز	تابستان	بهار	زمستان	پاییز	تابستان	بهار	زمستان	پاییز	تابستان	بهار	زمستان	پاییز	تابستان	بهار								
۷/۶۹	۷/۷۶	۷/۷۰	۷/۶۸	۷/۸۲	۷/۵۲	۷/۶۶	۷/۵۹	۷/۴۶	۷/۴۵	۷/۸۰	۷/۵۴	۷/۵۶	۷/۷۲	۷/۹۴	۷/۹۱	۷/۷۵	۷/۹۱	۷/۷۸	۷/۵۷	مشکل دریافت تسهیلات از بانکها	محیط مالی		
۷/۱۵	۷/۳۹	۷/۲۶	۷/۰۲	۷/۴۴	۷/۱۹	۷/۲۲	۷/۲۶	۶/۹۷	۶/۹۶	۷/۱۰	۷/۰۴	۷/۱۳	۷/۲۱	۷/۲۱	۷/۰۸	۷/۰۲	۷/۰۴	۷/۲۰	۷/۱۵	ضعف بازار سرمایه در تأمین مالی تولید و نرخ بالای تأمین سرمایه از بازار غیر رسمی			
۷/۴۲	۷/۵۸	۷/۴۸	۷/۳۵	۷/۶۳	۷/۳۵	۷/۴۴	۷/۴۳	۷/۲۱	۷/۲۱	۷/۴۵	۷/۲۹	۷/۳۵	۷/۴۶	۷/۵۸	۷/۵۰	۷/۳۸	۷/۴۸	۷/۴۹	۷/۳۶	میانگین دو عامل			
۶/۹۰	۵/۶۳	۵/۶۷	۵/۸۱	۶/۰۰	۵/۹۵	۶/۱۰	۶/۷۴	۶/۶۵	۶/۷۸	۷/۵۳	۷/۵۵	۸/۰۲	۸/۰۰	۸/۳۱	۷/۶۲	۷/۶۹	۶/۸۶	۷/۴۲	۶/۷۷	بی‌ثباتی در قیمت مواد اولیه	محیط اقتصاد کلان	محیط اقتصادی	
۵/۷۸	۵/۹۴	۵/۸۹	۵/۸۵	۵/۹۵	۵/۹۷	۵/۶۰	۵/۷۷	۵/۶۵	۵/۷۹	۵/۵۲	۵/۴۹	۵/۵۹	۵/۳۶	۵/۴۸	۵/۸۴	۵/۹۳	۶/۱۷	۵/۹۰	۶/۰۵	تولید کالاهای غیراستاندارد، تقلبی و عرضه نسبتاً بدون محدودیت آن به بازار			
۴/۹۳	۴/۸۰	۴/۸۳	۴/۹۲	۵/۱۴	۴/۸۵	۴/۸۷	۴/۹۶	۴/۸۲	۵/۱۰	۴/۸۰	۴/۸۴	۴/۸۵	۵/۱۹	۵/۱۲	۵/۱۱	۴/۸۸	۵/۱۳	۴/۹۲	۴/۵۹	ضعف نظام توزیع و مشکلات رساندن محصول به دست مصرف‌کننده			
۵/۳۵	۵/۳۷	۵/۳۶	۵/۳۹	۵/۵۵	۵/۴۱	۵/۲۴	۵/۳۶	۵/۲۴	۵/۴۴	۵/۱۶	۵/۱۷	۵/۲۲	۵/۲۷	۵/۳۰	۵/۴۷	۵/۴۱	۵/۶۵	۵/۴۱	۵/۳۲	میانگین دو عامل	محیط جغرافیایی (زیرساخت‌ها)	ارزیابی محیط اقتصادی	
۴/۸۱	۴/۹۴	۴/۶۷	۴/۸۷	۴/۸۹	۴/۸۲	۵/۰۸	۵/۰۷	۴/۶۹	۴/۸۱	۴/۷۷	۴/۵۸	۴/۴۴	۴/۶۰	۴/۸۲	۴/۸۰	۴/۶۶	۴/۹۵	۵/۰۹	۴/۸۵	ضعف زیر ساخت‌های حمل و نقل			
۶/۱۲	۵/۸۸	۵/۷۹	۵/۸۵	۶/۰۲	۵/۸۸	۵/۹۷	۶/۱۵	۵/۹۵	۶/۰۶	۶/۲۳	۶/۱۵	۶/۲۶	۶/۳۳	۶/۵۰	۶/۳۵	۶/۲۹	۶/۲۴	۶/۳۵	۶/۰۷				
۶/۶۱	۷/۰۴	۶/۸۰	۶/۷۹	۷/۱۱	۶/۶۷	۶/۳۶	۶/۸۱	۶/۴۳	۶/۶۳	۶/۶۵	۶/۳۰	۶/۵۰	۶/۷۸	۶/۹۵	۶/۶۱	۵/۹۸	۶/۴۲	۶/۲۵	۶/۴۶	وجود مفاسد اقتصادی در دستگاه‌های حکومتی	محیط سیاسی	محیط حقوقی	
۶/۲۷	۶/۱۱	۵/۷۷	۶/۰۰	۶/۰۲	۵/۹۷	۶/۱۰	۶/۲۸	۶/۰۷	۶/۳۴	۶/۴۱	۶/۵۱	۶/۶۴	۶/۸۸	۶/۸۵	۶/۳۶	۶/۲۱	۶/۳۷	۶/۲۸	۶/۰۳	بی‌ثباتی قوانین و مقررات مربوط به تولید و سرمایه‌گذاری			
۶/۰۵	۶/۳۴	۶/۰۷	۶/۱۳	۶/۳۲	۶/۰۴	۶/۱۲	۶/۱۷	۵/۹۵	۶/۱۱	۶/۰۱	۵/۶۴	۵/۹۰	۵/۸۹	۵/۹۱	۵/۹۰	۵/۸۴	۶/۲۹	۵/۸۸	۶/۳۸	ضعف دادسراها در رسیدگی مؤثر به شکایت‌ها و جبار طرف‌های قرارداد به انجام تعهدات			
۶/۱۶	۶/۲۳	۵/۹۲	۶/۰۷	۶/۱۷	۶/۰۰	۶/۱۱	۶/۲۳	۶/۰۱	۶/۲۲	۶/۲۱	۶/۰۸	۶/۲۷	۶/۳۹	۶/۳۸	۶/۱۳	۶/۰۳	۶/۳۳	۶/۰۸	۶/۲۰	میانگین دو عامل	محیط فرهنگی	محیط نهادی	
۵/۱۱	۵/۴۸	۵/۲۳	۵/۰۹	۵/۲۷	۵/۲۰	۴/۶۲	۵/۳۷	۴/۸۹	۵/۲۰	۵/۰۵	۴/۷۶	۴/۸۳	۵/۱۱	۵/۰۷	۵/۰۵	۵/۳۷	۵/۱۹	۵/۰۸	۵/۲۷	تمایل مردم به خرید کالاهای خارجی و تقاضای کم برای محصولات ایرانی مشابه			
۶/۶۹	۷/۲۳	۶/۵۸	۶/۷۸	۶/۸۳	۶/۲۶	۶/۴۲	۶/۶۹	۶/۶۵	۶/۵۹	۶/۸۰	۶/۵۶	۶/۷۶	۶/۶۶	۶/۶۱	۶/۴۹	۶/۵۸	۶/۹۰	۶/۸۳	۶/۸۵	بی‌تعهدی شرکت‌ها و مؤسسات دولتی به پرداخت به موقع بدهی خود به پیمانکاران			
	۵/۵۲																			فقدان دسترسی به فناوری مورد نیاز نوآوری	محیط فناوری و نوآوری	محیط آموزشی و علمی	
	۵/۱۰																			کمبود نیروی انسانی ماهر و آموزش‌دیده علمی			
۶/۱۴	۶/۱۰	۶/۱۳	۶/۱۸	۶/۳۴	۶/۰۳	۵/۸۸	۶/۲۷	۵/۹۹	۶/۱۶	۶/۱۸	۵/۹۲	۶/۰۹	۶/۲۳	۶/۲۵	۶/۰۷	۵/۹۹	۶/۲۱	۶/۰۶	۶/۱۹	ارزیابی محیط نهادی*			
۶/۱۳	۵/۹۹	۵/۹۶	۶/۰۲	۶/۱۸	۵/۹۶	۵/۹۲	۶/۲۱	۵/۹۷	۶/۱۱	۶/۲۰	۶/۰۳	۶/۱۷	۶/۲۸	۶/۳۸	۶/۲۱	۶/۱۴	۶/۲۲	۶/۲۰	۶/۱۳	ارزیابی محیط کسب و کار (از ۱۰ بدترین ارزیابی)			

* شامل محیط فناوری و نوآوری و محیط علمی و آموزشی نمی‌شود.

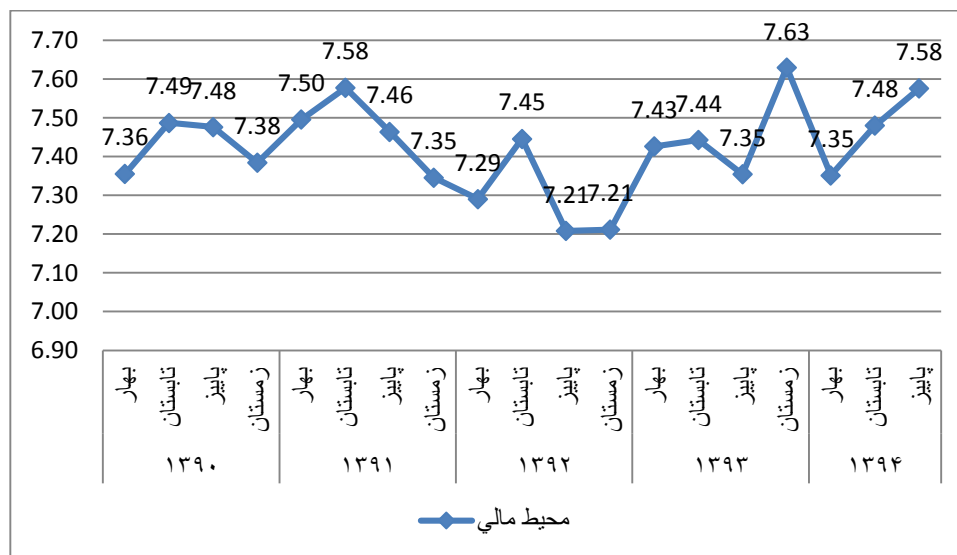

تشکل‌های اقتصادی سراسر کشور طی بیست‌ویکمین دوره پایش محیط کسب‌وکار توسط مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی،^۱ «محیط مالی نامناسب» را به‌عنوان مشکل اول محیط کسب‌وکار ارزیابی کرده‌اند (جدول ۹). «مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها» و «ضعف بازار سرمایه در تأمین مالی تولید و نرخ بالای تأمین سرمایه از بازار غیررسمی» به‌عنوان شاخص‌هایی برای محیط مالی محسوب می‌شوند که در زمره مهمترین موانع فعالین کسب‌وکار ارزیابی شده‌اند.

نرخ بالای تأمین سرمایه از بازار غیررسمی خود به تنهایی می‌تواند نشانگر نامناسب بودن محیط مالی در کشور باشد. گرچه ممکن است بنگاه‌ها به‌لحاظ مدیریت مالی و بودجه‌بندی خود عملکرد مناسبی نداشته باشند، اما بالا بودن نرخ تأمین سرمایه به‌عنوان متغیری که در نظام بازار آزاد و خارج بنگاه تعیین می‌شود، نشان می‌دهد که سازوکارهای حاکم بر اقتصاد در جهت ارتقای محیط کسب‌وکار نیستند. سازوکارهایی که ریشه در سیاستگذاری مالی نادرست دولت و عملکرد نامطلوب نظام مالی و بانکی و بازار سرمایه دارد.

روند تغییرات مؤلفه محیط مالی در شاخص پایش محیط کسب‌وکار در نمودار ۴ ارائه شده است. همان‌طور که در نمودار مذکور مشاهده می‌شود در فصل پاییز ۱۳۹۴ این مؤلفه نسبت به دو فصل قبل نامساعدتر ارزیابی شده‌اند.

نمودار ۴. روند ارزیابی محیط مالی در شاخص پایش

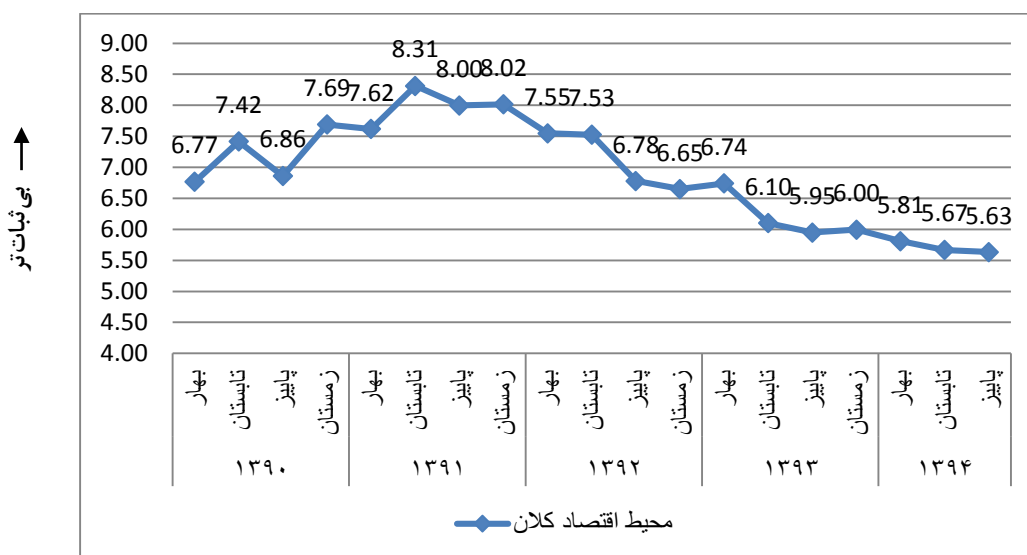

محیط اقتصاد کلان بی‌ثبات به‌عنوان دومین مانع محیط کسب‌وکار کشور در میانگین کل ارزیابی شده که یکی از واقعیت‌های مهمی است که گزارش‌های فصلی پایش محیط کسب‌وکار نیز آن را نشان می‌دهند. کسب‌وکارها به ثبات و امنیت و قابلیت پیش‌بینی‌پذیری آینده در اقتصاد نیاز دارند. «بی‌ثباتی

۱. پایش محیط کسب‌وکار ایران در تابستان ۱۳۹۲، ارزیابی ۳۰۴ تشکل اقتصادی سراسر کشور از مؤلفه‌های ملی محیط کسب‌وکار در ایران، مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۲.

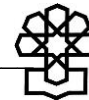
در قیمت مواد اولیه» یکی از عوامل نشان‌دهنده بی‌ثباتی در محیط اقتصاد کلان است. این مؤلفه در پاییز ۱۳۹۴ نسبت به فصل قبل تغییرات قابل توجهی ندارد، اما روند مؤلفه مذکور نشان می‌دهد که محیط اقتصاد کلان از تابستان ۱۳۹۱ به بعد به تدریج از ثبات بیشتری برخوردار شده است (نمودار ۵).

نمودار ۵. روند ارزیابی محیط اقتصاد کلان (مشکل بی‌ثباتی در قیمت مواد اولیه) در شاخص پایش

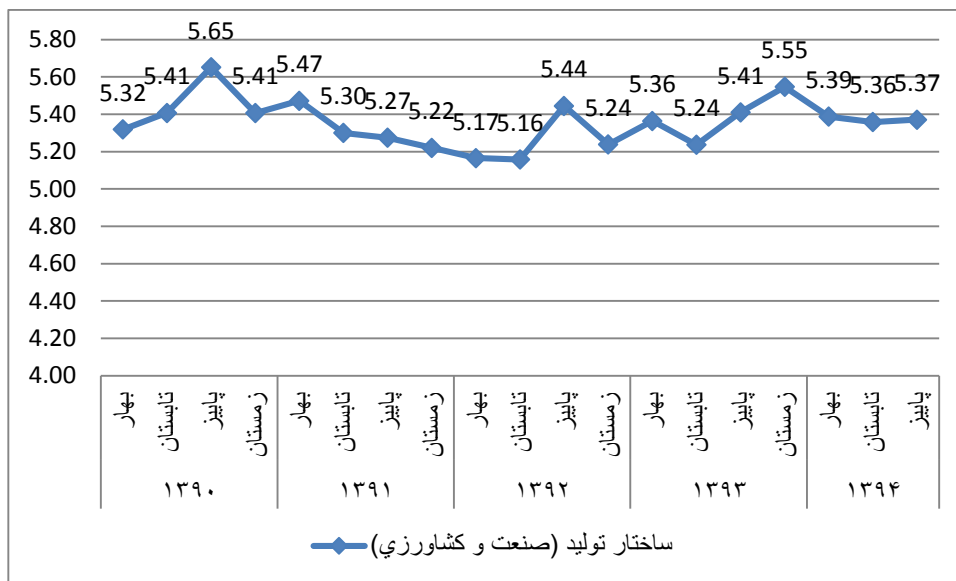

ساختار تولید به‌عنوان جزء دیگر محیط کسب‌وکار از اهمیت بالایی برخوردار است. اگر مؤلفه «تولید کالاهای غیراستاندارد، تقلبی و عرضه نسبتاً بدون محدودیت آن به بازار» را به‌عنوان عامل محیطی ساختار تولید در بخش صنعت و معدن و «ضعف نظام توزیع و مشکلات رساندن محصول به دست مصرف‌کننده کشاورزی» به‌عنوان عامل محیطی ساختار تولید در بخش کشاورزی در نظر بگیریم می‌توان با میانگین‌گیری، ارزیابی هر چند غیردقیق از ساختار تولید به دست آورد. عوامل بسیار دیگری نیز وجود دارند که از ویژگی‌های ساختار تولید در بخش کشاورزی و صنعت هستند که در اینجا قابل ارزیابی نیستند مانند سطح مقیاس تولید در بخش کشاورزی یا وابستگی صنایع به واردات مواد اولیه. ارزیابی تشکلهای اقتصادی سراسر کشور از ساختار تولید از بهار ۱۳۹۰ تا پاییز ۱۳۹۴ روند نسبتاً ثابتی را حول خط (۵/۴۰ از ۱۰) نشان می‌دهد (نمودار ۶).

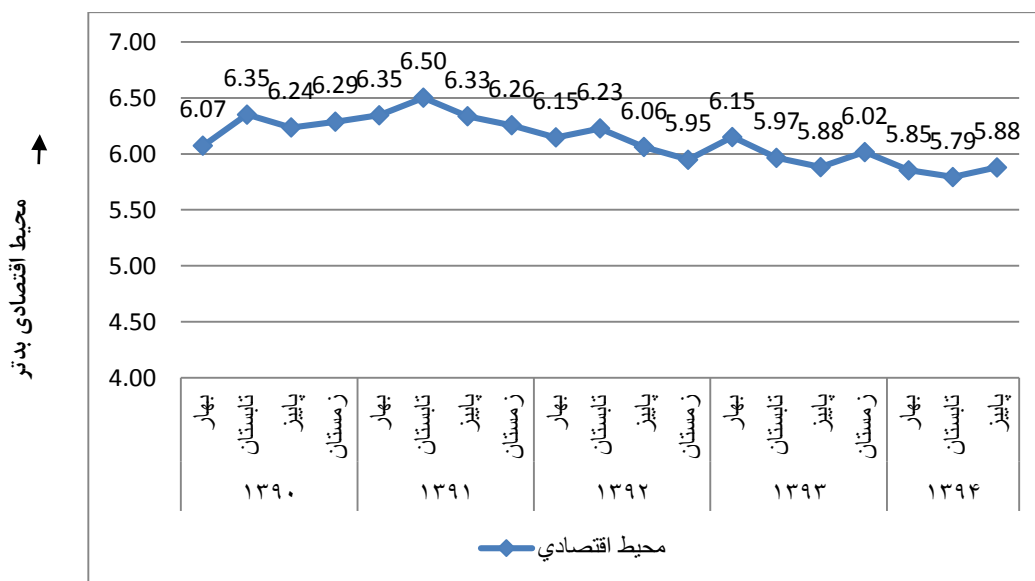

نمودار ۶. روند ارزیابی ساختار تولید در شاخص پایش محیط کسب و کار

در مجموع محیط اقتصادی از نظر تشکل‌های اقتصادی مورد بررسی در بیست و یکمین دوره پایش محیط کسب و کار، از شرایط مناسبی برخوردار نیست (۵/۸۸ از ۱۰).

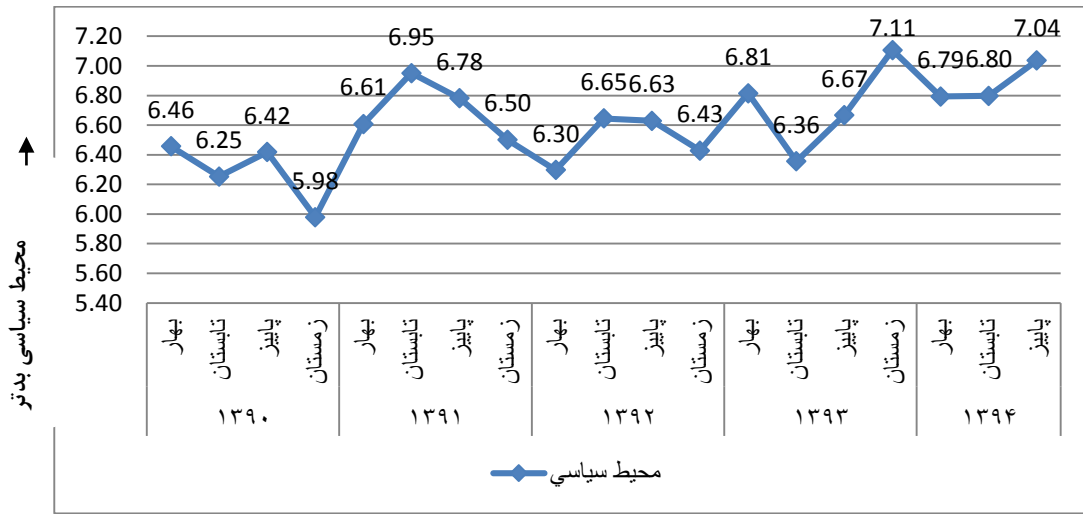
نمودار ۷. روند ارزیابی محیط اقتصادی در شاخص پایش محیط کسب و کار

محیط سیاسی یکی از اجزای مهم محیط کسب و کار محسوب می‌شود. وجود مفاسد اقتصادی در دستگاه‌های حکومتی را می‌توان به‌عنوان شاخصی برای این جزء از محیط کسب و کار تلقی کرد. نمودار ۸ روند تغییرات ارزیابی محیط سیاسی (وجود مفاسد اقتصادی در دستگاه‌های حکومتی) در شاخص پایش محیط کسب و کار را نشان می‌دهد. همان‌طور که در نمودار مذکور مشاهده می‌شود روند کلی شاخص مؤلفه مذکور صعودی است. این ارزیابی لزوم توجه خاص به این مسئله را نشان می‌دهد.

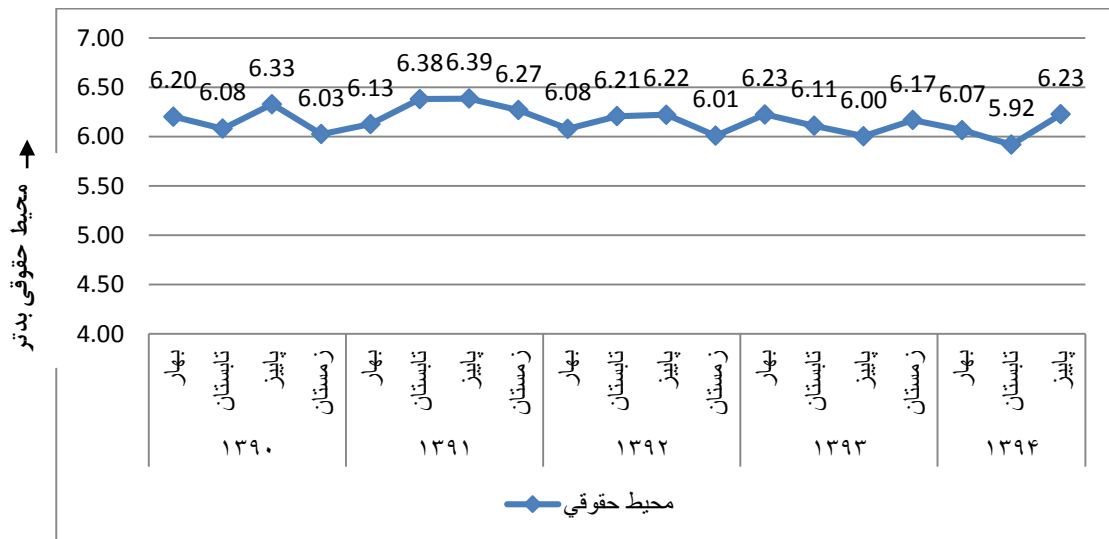
نمودار ۸. روند ارزیابی محیط سیاسی (وجود مفاصد اقتصادی در دستگاه‌های حکومتی)

در شاخص پایش محیط کسب‌وکار

محیط حقوقی به‌عنوان جزئی مهم از محیط کسب‌وکار مطرح است که دو مؤلفه «بی‌ثباتی قوانین و مقررات مربوط به تولید و سرمایه‌گذاری» و «ضعف دادسراها در رسیدگی مؤثر به شکایت‌ها و اجبار طرف‌های قرارداد به انجام تعهدات» از زمره مؤلفه‌هایی هستند که از ساختار قانونی و حقوقی جامعه ریشه می‌گیرند و بر محیط کارآفرین تأثیر دارند. این مؤلفه در پایش محیط کسب و کار پاییز ۱۳۹۴ (۶/۲۳ از ۱۰) ارزیابی شده است (نمودار ۹). این متغیر نیز روند نسبتاً باثباتی را نشان می‌دهد.

نمودار ۹. روند ارزیابی محیط حقوقی (میانگین دو مؤلفه) در شاخص پایش محیط کسب‌وکار

محیط فرهنگی جزئی مهم از محیط کسب و کار تلقی می‌شود. «زیاد بودن تعطیلات رسمی»، «تمایل مردم به خرید کالاهای خارجی» و «تقاضای کم برای محصولات ایرانی مشابه و عرضه کالاهای خارجی قاچاق در بازار داخلی» از زمره مؤلفه‌هایی هستند که از فرهنگ و ارزش‌های جامعه ریشه گرفته یا با آن در ارتباط تنگاتنگ هستند. ارزیابی تشکلهای اقتصادی سراسر کشور از این عامل محیط کسب و کار در پاییز ۱۳۹۴ (۵/۴۸ از ۱۰) است.

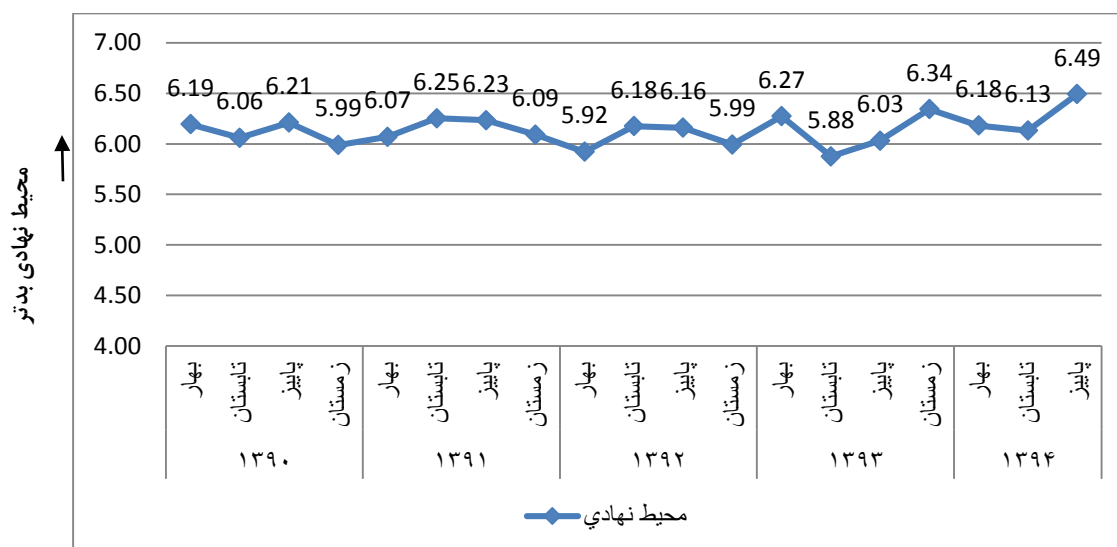
ساختار دولت را می‌توان یکی از اجزای مهم محیط کسب و کار محسوب کرد که می‌تواند از دو طریق سبب افزایش بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی شود: اول به‌طور مستقیم سبب افزایش کارایی و بهره‌وری دولت می‌شود که این امر می‌تواند سبب بهبود ارائه خدمات عمومی به افراد و کسب کارهای موجود شود و دوم، از طریق ارتقای نهادهای اعتماد، تعامل و شبکه‌سازی می‌تواند سبب درونی شدن حیطه کنترل افراد شده و احتمال بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی را افزایش دهد (Rodriguez-Pose & Ezcurra, 2011). «بی‌تعهدی شرکت‌ها و مؤسسات دولتی به پرداخت بموقع بدهی خود به پیمانکاران» را می‌توان از عواملی دانست که به‌طور مستقیم به ساختار دولت مربوط است. این مؤلفه در پایش محیط کسب و کار پاییز ۱۳۹۴ (۷/۲۳ از ۱۰) ارزیابی شده است که رتبه دوم را در مجموعه زیرمحیط‌های کسب و کار بعد از زیرمحیط مالی دارد.

محیط فناوری و نوآوری نیز از اجزای مهم محیط کسب و کار محسوب می‌شود. مؤلفه «فقدان دسترسی به فناوری مورد نیاز» را می‌توان نمانگری از این جزء محیطی دانست. این مؤلفه به تازگی به مجموعه مؤلفه‌های ارزیابی پایش محیط کسب و کار اضافه شده است که در پاییز ۱۳۹۴ (۵/۵۲ از ۱۰) ارزیابی شده است.

محیط آموزشی و علمی نیز از اجزای مهم محیط کسب و کار محسوب می‌شود. مؤلفه «کمبود نیروی انسانی ماهر و آموزش دیده» را می‌توان نمانگری از این جزء محیطی دانست. این مؤلفه نیز به تازگی به مجموعه مؤلفه‌های ارزیابی پایش محیط کسب و کار اضافه شده است که در پاییز ۱۳۹۴ (۵/۱۰ از ۱۰) ارزیابی شده است.

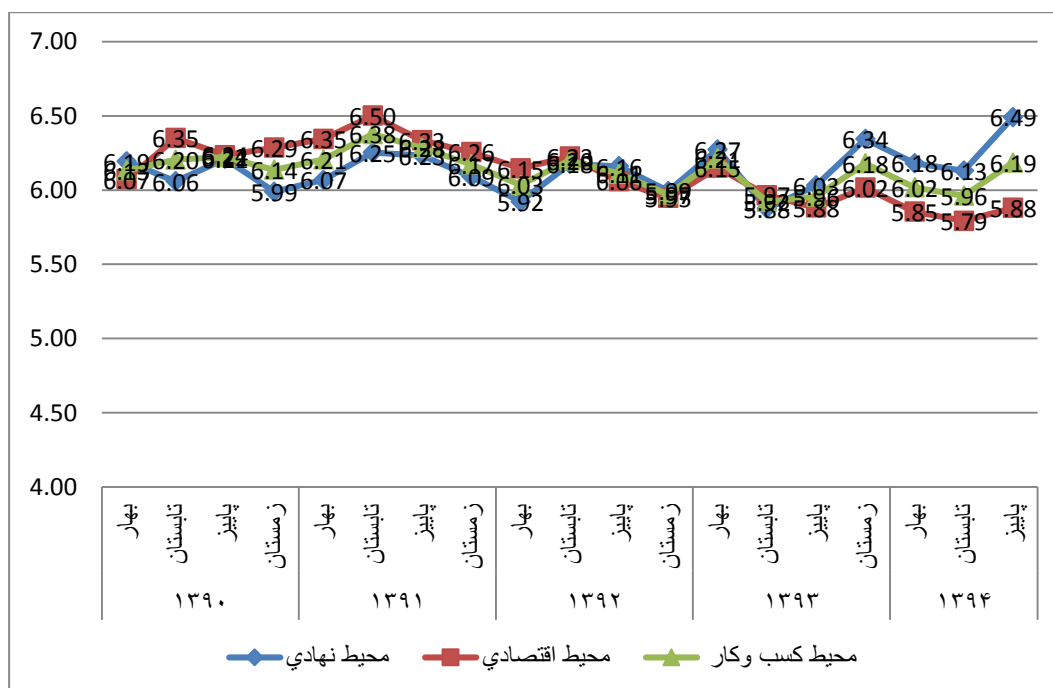
در مجموع محیط نهادی از نظر تشکلهای اقتصادی مورد بررسی در بیست‌ویکمین دوره پایش محیط کسب و کار، از شرایط مناسبی برخوردار نیست (۶/۱۰ از ۱۰). شایان ذکر است که در نمودار زیر روند ارزیابی محیط نهادی به‌منظور فراهم آوردن امکان مقایسه، شامل محیط فناوری و نوآوری و محیط آموزشی و علمی نمی‌شود.

نمودار ۱۰. روند ارزیابی محیط نهادی در شاخص پایش محیط کسب و کار

نمودار ۱۱ روند ارزیابی محیط اقتصادی و محیط نهادی کسب و کار را طی دوره بهار ۱۳۹۰ الی پاییز ۱۳۹۴ نشان می‌دهد. در حالی که محیط اقتصادی در یکسال منتهی به پاییز ۱۳۹۴ بهبود اندکی را نشان می‌دهد محیط نهادی نامساعدتر شده است.

نمودار ۱۱. روند ارزیابی محیط کسب و کار و محیط‌های زیرمجموعه آن

تحلیل وضعیت محیط کسب‌وکار ایران در پاییز ۱۳۹۴ براساس نظریه سیستم‌های پویا

محیط یک سیستم را عواملی تشکیل می‌دهند که در خارج از سیستم قرار می‌گیرند، اما بر آن تأثیرگذار هستند. شناسایی محیط و عوامل محیطی معمولاً به‌سادگی انجام نمی‌گیرد، زیرا مرز سیستم با محیط، مرز ظاهری نیست، بلکه قراردادی است.

طبق تعریف چرچمن^۱، محیط، عوامل و اشیایی را شامل می‌شود که در رابطه خود با سیستم مؤثر و غیرقابل تغییرند. او به مدیران توصیه می‌کند در رابطه با شناسایی عوامل محیطی دو سؤال مطرح کنند: اول اینکه، آیا عامل مورد نظر سیستم را متأثر می‌سازد یا خیر؟ اگر پاسخ این سؤال مثبت باشد، سؤال دوم را بدین‌سان مطرح می‌کند: آیا سیستم قادر به تغییر آن عامل است؟ به‌عبارت دیگر می‌تواند آن محدودیت یا مانع را از پیش پای فعالیت‌های خود بردارد؟ در صورتی که پاسخ سؤال دوم منفی باشد، آن عامل، یک عامل محیطی است. با استفاده از جدول زیر می‌توان ماهیت عوامل مرتبط با سیستم را تعیین کرد.

جدول ۹. جدول عناصر مؤثر بر سیستم

عوامل	مؤثر بر سیستم	بی‌تأثیر بر سیستم
تحت کنترل سیستم	عامل سیستمی (درونی)	نه سیستمی و نه محیطی
خارج از کنترل سیستم	عامل محیطی	

در اینجا اگر بنگاه و کسب‌وکار یک کارآفرین را به عنوان سیستم در نظر بگیریم، عواملی که تحت کنترل وی هستند، عوامل سیستمی (درونی) و عواملی که خارج از کنترل وی هستند، عوامل محیطی تلقی می‌شوند. بر این اساس محیط سیستم کسب‌وکار را عواملی تشکیل می‌دهند که در خارج از بنگاه تولیدی و حوزه فعالیت‌های کسب‌وکار کارآفرین قرار می‌گیرند، اما بر آن تأثیرگذار هستند.

در شکل ۲ ارتباط ۹ مؤلفه از ۲۳ مؤلفه‌های مورد بررسی نشان داده شده است. ارتباط هر مؤلفه با متغیر با متغیر دیگر با فلش نشان داده شده است. جهت فلش جهت ارتباط احتمالی علی را نشان می‌دهد و علامت مثبت (+) یا منفی (-) نوع ارتباط را نشان می‌دهد. برای مثال پایین بودن «سود کسب‌وکارهای ایرانی» (کاهش) می‌تواند تعدادی از آنها را وادار به «تولید کالاهای غیر استاندارد و تقلبی» (افزایش) کند بنابراین جهت فلش از سمت «سود کسب‌وکارهای ایرانی» به سمت «تولید کالاهای غیر استاندارد و تقلبی» و علامت آن منفی (-) است.

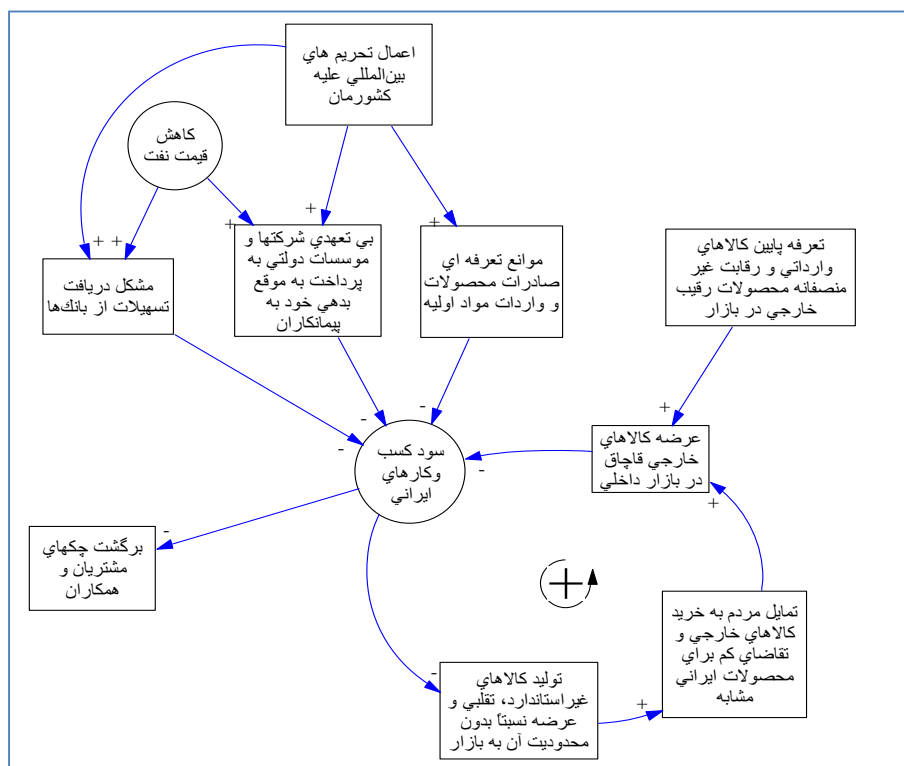
همان‌طور که در این شکل مشاهده می‌شود سه مؤلفه «مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها»، «بی‌تعهدی شرکت‌ها و مؤسسات دولتی به پرداخت به موقع بدهی خود به پیمانکاران» و «موانع تعرفه‌ای صادرات محصولات و واردات مواد اولیه» سه مؤلفه کلیدی هستند که سبب نامساعد شدن حداقل پنج

1. Churchman, 1973.

مؤلفه دیگر شده‌اند. شایان ذکر است که در نظریه سیستم‌های پویا^۱ به حلقه درون شکل ۱ حلقه بازخورد مثبت^۲ می‌گویند. حلقه‌ای که مانند بهمن عمل می‌کند یعنی یک ریزش کوچک می‌تواند به ریزش‌های بیشتر و بیشتر کسب‌وکارهای ایرانی منجر شود تا جایی که می‌تواند کل محیط کسب‌وکار و سیستم اقتصادی را تخریب^۳ کند. احتمالاً به همین علت است که مؤلفه «تولید کالاهای غیراستاندارد، تقلبی و عرضه نسبتاً بدون محدودیت آن به بازار» روند رو به خرابی بیشتر را نشان می‌دهد.

شایان ذکر است که «موانع تعرفه‌ای صادرات محصولات و واردات مواد اولیه»، «مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها» و «بی‌تعهدی شرکت‌ها و مؤسسات دولتی به پرداخت به موقع بدهی خود به پیمانکاران» احتمالاً ناشی از تحریم‌ها و سقوط قیمت نفت شدت گرفته است که به واسطه کمبود منابع درآمدی دولت و شرکت‌هایش و افزایش بدهی آنها به سیستم بانکی و بخش خصوصی سبب شکل گرفتن این الگو در محیط کسب‌وکار شده است.

شکل ۲. ارتباط بین برخی (۹ مؤلفه) از مؤلفه‌های شاخص پایش محیط کسب‌وکار

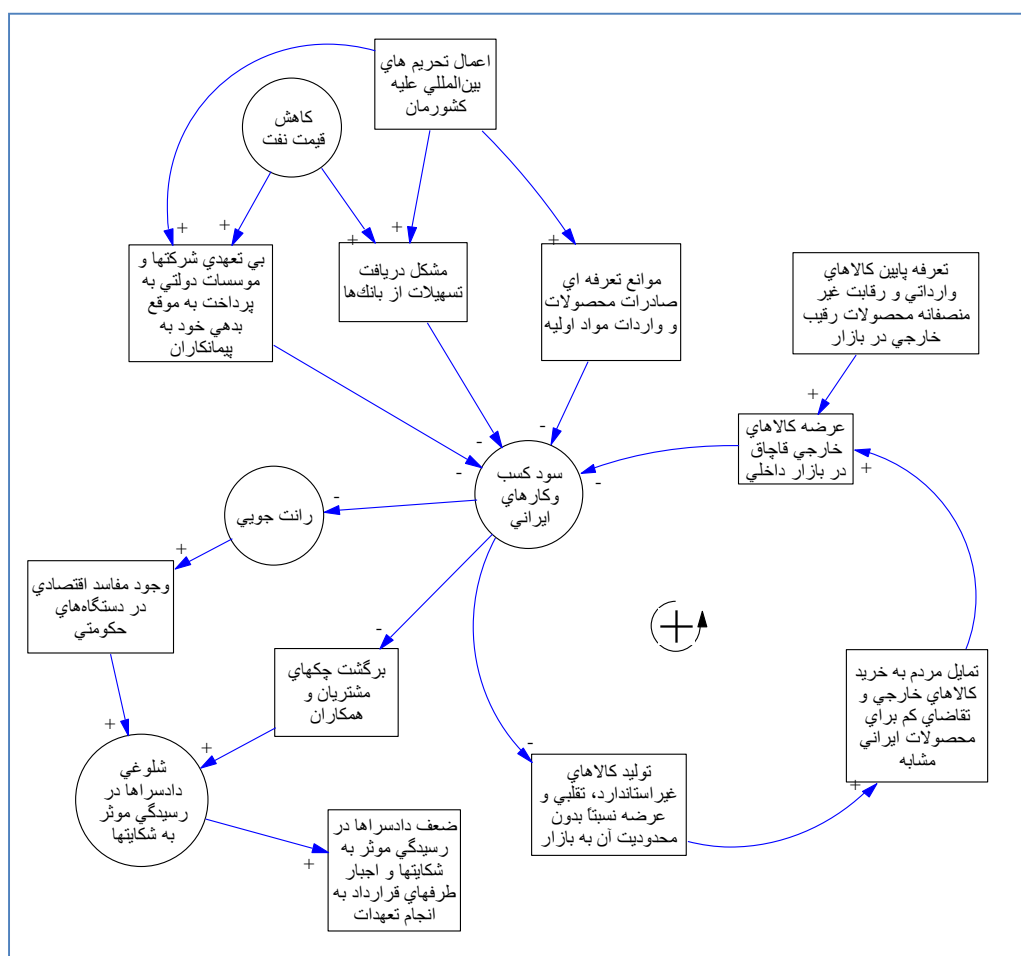
برخی از مؤلفه‌ها نیز با تاخیر بر سایر مؤلفه‌ها تأثیر می‌گذارند مانند ارتباطی که احتمالاً بین مؤلفه «برگشت چک‌های مشتریان و همکاران» و مؤلفه «ضعف دادرها در رسیدگی مؤثر به شکایات و اجبار

1. System Dynamics
2. Positive Feedback Loop
3. Collapse

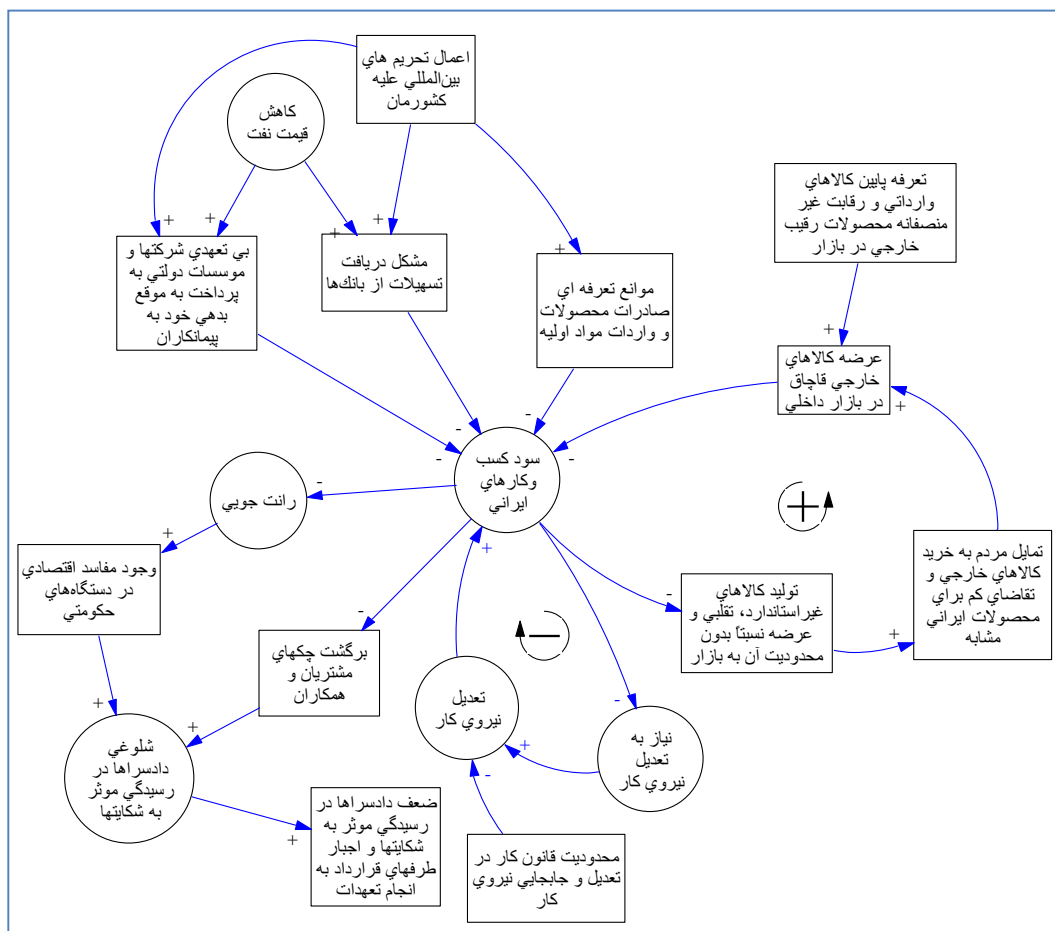
طرف‌های قرارداد به انجام تعهدات» وجود دارد. افزایش «برگشت چک‌های مشتریان و همکاران» سبب افزایش شلوغی دادرها برای رسیدگی مؤثر به شکایت‌ها می‌شود و آن سبب می‌شود که «ضعف دادرها در رسیدگی مؤثر به شکایت‌ها و اجبار طرف‌های قرارداد به انجام تعهدات» بیشتر خودنمایی کند. همچنین با کاهش سود کسب‌وکار فعالیت رقیب (رانت‌جویی) افزایش می‌یابد که آن با تأخیر سبب افزایش «وجود مفاسد اقتصادی در دستگاه‌های حکومتی» می‌شود (شکل ۳).

شکل ۳. ارتباط بین برخی (۱۱ مؤلفه) از مؤلفه‌های شاخص پایش محیط کسب‌وکار

زمانی که سوددهی کسب‌وکارها تبدیل به زیان‌دهی می‌شود، آنها تلاش می‌کنند که نیروی انسانی خود را تعدیل کنند، اما اگر «محدودیت قانون کار در تعدیل و جابجایی نیروی کار» اجازه این کار را به آنها ندهد این مؤلفه به عنوان یک مانع بیشتر خودنمایی می‌کند. در غیر این صورت تعدیل نیروی کار انجام شده و از روند کاهشی سوددهی کسب‌وکارها می‌کاهد. همان‌طور که در شکل ۴ مشاهده می‌شود دوازده مؤلفه از مؤلفه‌های جدول ۴ درگیر هستند. براساس این شکل می‌توان دریافت که تعداد کمی از مؤلفه‌های جدول ۴ می‌توانند کل محیط کسب‌وکار را تحت تأثیر قرار دهند.

شکل ۴. ارتباط بین برخی (۱۲ مؤلفه) از مؤلفه‌های شاخص پایش محیط کسب‌وکار

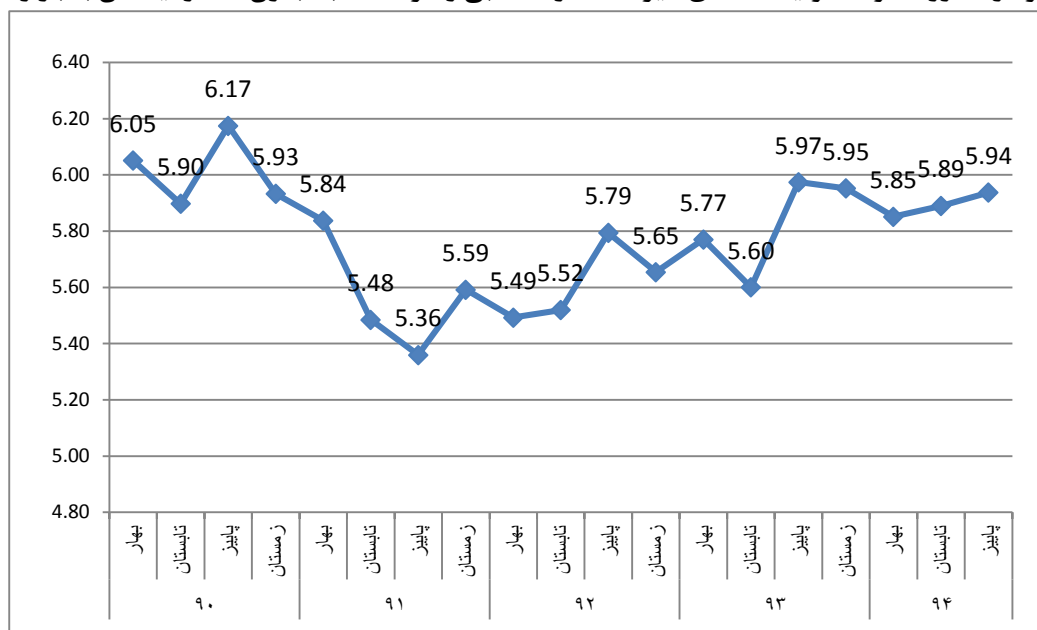
شکل بالا همچنین نشان می‌دهد که شناخت ساختار محیط کسب‌وکار و شناسایی نقاط اهرمی سیستم می‌تواند به بهبود محیط کسب‌وکار کمک کند در حالی که فشار بر برخی از مؤلفه‌های حاشیه‌ای می‌تواند حتی به بدتر شدن شرایط محیط کسب‌وکار منجر شود.

براساس تفکر سیستمی به‌نظر می‌رسد که میانگین‌گیری از مؤلفه‌های شاخص پایش محیط کسب‌وکار (جدول ۴) یا میانگین‌گیری از عوامل مختلف محیط کسب‌وکار براساس نظریه عمومی کارآفرینی شین (جدول ۹) به‌دلیل روابط الکلنگی یا تأخیری که برخی از مؤلفه‌ها با هم دارند، احتمالاً شرایط محیط کسب‌وکار را به‌خوبی نشان نمی‌دهند و تنها تعداد معدودی از مؤلفه‌ها شاخص پایش بهتری از شرایط محیط کسب‌وکار هستند. بر این اساس «روند مؤلفه تولید کالاهای غیراستاندارد، تقلبی و عرضه نسبتاً بدون محدودیت آن به بازار» مؤلفه مهمی است که می‌تواند شاخص بهتری از شرایط محیط کسب‌وکار باشد (نمودار ۱۲). بر مبنای این مؤلفه، شرایط محیط کسب‌وکار از پاییز ۱۳۹۰ الی پاییز ۱۳۹۱ روند رو به بهبودی داشته، اما از پاییز ۱۳۹۱ تاکنون روند رو به خرابی را نشان می‌دهد.

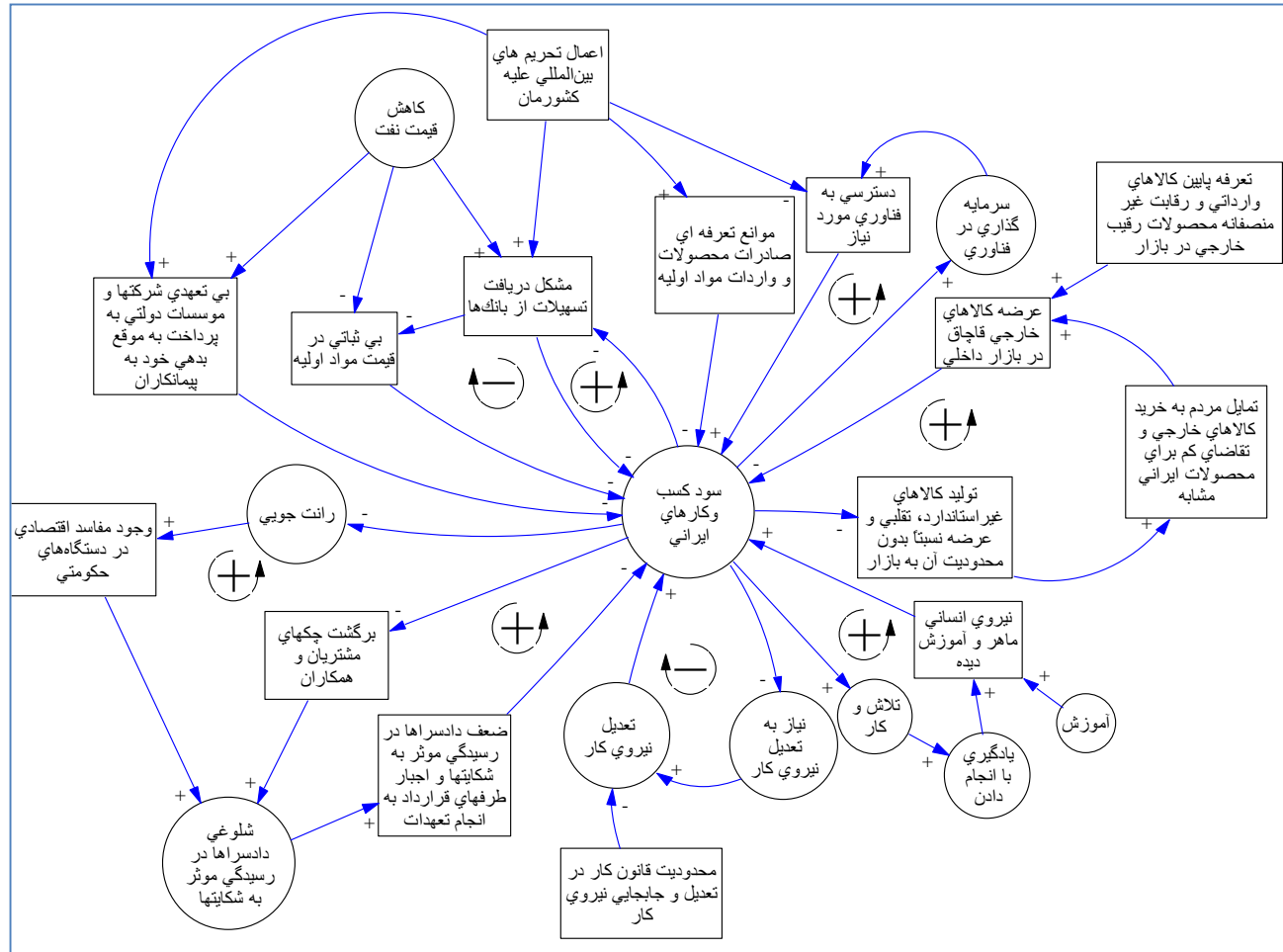
نمودار ۱۲. روند مؤلفه تولید کالاهای غیراستاندارد، تقلبی و عرضه نسبتاً بدون محدودیت آن به بازار

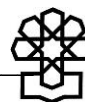

شایان ذکر است که در سیستم محیط کسب و کار حداقل شش حلقه بازخورد مثبت وجود دارد که مانند بهمن عمل کرده و حداقل دو حلقه بازخورد منفی وجود دارد که شرایط را متعادل می‌کنند. به نظر می‌رسد قدرت اثر حلقه‌های بازخورد مثبت قوی‌تر از قدرت اثر حلقه‌های بازخورد منفی باشد (شکل ۵). یکی از حلقه‌های مثبت مربوط به مؤلفه «کمبود نیروی انسانی ماهر و آموزش‌دیده» است که به‌تازگی اضافه شده است. افزایش سود کسب و کارهای ایرانی سبب رونق و تلاش و کار بیشتر می‌شود که این امر سبب افزایش تعداد نیروی انسانی ماهر شده که در بازخورد افزایش بیشتر در سود کسب و کارهای ایرانی را سبب می‌شود.

یکی دیگر از حلقه‌های مثبت مربوط به مؤلفه «فقدان دسترسی به فناوری مورد نیاز» است که به‌تازگی اضافه شده است. افزایش سود کسب و کارهای ایرانی سبب سرمایه‌گذاری بیشتر در فناوری می‌شود که این امر سبب افزایش دسترسی به فناوری مورد نیاز شده که در بازخورد افزایش بیشتر در سود کسب و کارهای ایرانی را سبب می‌شود.

شکل ۵. ارتباط بین برخی (۱۵ مؤلفه) از مؤلفه‌های شاخص پایش محیط کسب و کار

پاسخ تشکل‌های اقتصادی به سؤال ویژه پاییز ۱۳۹۴

در پرسشنامه این مطالعه معمولاً یک یا دو سؤال گزینه‌دار درباره مسائل روز محیط کسب و کار از تشکل‌های اقتصادی پرسیده می‌شود. در پرسشنامه پاییز ۱۳۹۴، نرخ ارز مناسب و تغییر در میزان تولید در شرکت‌های عضو تشکل‌ها پرسش شده بود. متن سؤال و میانگین نمره تشکل‌های مشارکت‌کننده در این مطالعه به شرح زیر است:

سؤال ۱. کدام گزینه برای نرخ ارز (تومان برای هر دلار) برای استمرار و رشد تولید در واحدهای عضو تشکل شما مناسب‌تر است؟

۱. کمتر از ۳۰۰۰ تومان ○ ۲. بین ۳۰۰۰ تا ۳۵۰۰ تومان ○ ۳. بین ۳۵۰۰ تا ۴۰۰۰ تومان ○ ۴. بالاتر از ۴۰۰۰ تومان ○
در جواب سؤال بالا ۱۴۹ تشکل پاسخ دادند که نرخ ارز کمتر از ۳۰۰۰ تومان را ترجیح می‌دهند که ۵۱ درصد از مجموع ۲۹۱ تشکل پرسش‌شونده را تشکیل می‌دهند و ۷۳ تشکل پاسخ دادند که نرخ ارز بین ۳۰۰۰ تا ۳۵۰۰ تومان را مناسب می‌دانند که ۲۵ درصد از مجموع ۲۹۱ تشکل پرسش‌شونده را تشکیل می‌دهند. همچنین ۴۰ تشکل پاسخ دادند که نرخ ارز بیش از ۳۵۰۰ تومان را مناسب می‌دانند که ۱۳ درصد از مجموع ۲۹۱ تشکل پرسش‌شونده را تشکیل می‌دهند. ۱۰ درصد نیز به این سؤال پاسخی ندادند (جدول ۱۰).

جدول ۱۰. پاسخ‌های تشکل‌های مشارکت‌کننده

بخش	واحد	بی‌پاسخ	کمتر از ۳۰۰۰ تومان	بین ۳۰۰۰ تا ۳۵۰۰ تومان	بین ۳۵۰۰ تا ۴۰۰۰ تومان	بالاتر از ۴۰۰۰ تومان	کل
خدمات	تعداد	۲۰	۹۲	۳۲	۷	۶	۱۵۷
	درصد	۱۳	۵۹	۲۰	۴	۴	۵۴
صنعت	تعداد	۷	۴۶	۳۳	۲۲	۳	۱۱۱
	درصد	۶	۴۱	۳۰	۲۰	۳	۳۸
کشاورزی	تعداد	۲	۱۱	۸	۱	۱	۲۳
	درصد	۹	۴۸	۳۵	۴	۴	۸
کل	تعداد	۲۹	۱۴۹	۷۳	۳۰	۱۰	۲۹۱
	درصد	۱۰	۵۱	۲۵	۱۰	۳	۱۰۰

سؤال ۲. در پاییز امسال نسبت به پاییز سال گذشته (۱۳۹۳)، میزان تولید در واحدهای عضو تشکل شما چه تغییری کرده است؟

خیلی بیشتر شده ○ بیشتر شده ○ تفاوتی نکرده ○ کمتر شده ○ خیلی کمتر شده ○

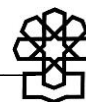
جدول ۱۱ نشان می‌دهد که براساس نظر تشکل‌های اقتصادی مشارکت‌کننده بیش از ۶۵ درصد معتقد

هستند که میزان تولیدشان کاهش یافته است که حدود ۱۹۰ تشکل از مجموع ۲۹۱ تشکل پرسش‌شونده را

تشکیل می‌دهند و ۱۶ درصد معتقد هستند که میزان تولیدشان ثابت مانده است که حدود ۴۸ تشکل از کل تشکل‌های پرسش‌شونده را تشکیل می‌دهند و در حدود ۶ درصد معتقد هستند که میزان تولیدشان افزایش یافته است که حدود ۱۸ تشکل از کل را تشکیل می‌دهند و بقیه پاسخی نداده‌اند که حدود ۳۵ تشکل از مجموع تشکل‌های پرسش‌شونده را تشکیل می‌دهند.

جدول ۱۱. تغییر میزان تولید

بخش	واحد	بی‌پاسخ	خیلی کمتر شده	کمتر شده	تفاوتی نکرده	بیشتر شده	خیلی بیشتر شده	کل
خدمات	تعداد	۲۰	۳۹	۶۵	۲۹	۳	۱	۱۵۷
	درصد	۱۳	۲۵	۴۱	۱۸	۲	۱	۵۴
صنعت	تعداد	۱۴	۲۱	۵۵	۱۵	۶	۰	۱۱۱
	درصد	۱۳	۱۹	۵۰	۱۴	۵	۰	۳۸
کشاورزی	تعداد	۱	۳	۷	۴	۸	۰	۲۳
	درصد	۴	۱۳	۳۰	۱۷	۳۵	۰	۸
کل	تعداد	۳۵	۶۳	۱۲۷	۴۸	۱۷	۱	۲۹۱
	درصد	۱۲	۲۲	۴۴	۱۶	۶	۰	۱۰۰

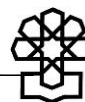
پیوست‌ها

پیوست ۱. فهرست اسامی ۲۹۱ تشکل اقتصادی مشارکت‌کننده برای تهیه گزارش پایش محیط کسب‌وکار ایران در پاییز ۱۳۹۴

• تشکل‌های کشوری

۱. اتحادیه صادرکنندگان گیاهان دارویی و فرآورده‌های غذایی
۲. کنفدراسیون صنعت ایران
۳. شرکت تعاونی فولاد علویجه
۴. انجمن صنفی نمایندگی‌های مجاز ایران خودرو ایران
۵. اتحادیه تولیدکنندگان طلا، جواهر، نقره و سنگ‌های قیمتی ایران
۶. انجمن صنفی تولیدکنندگان شیرآلات بهداشتی
۷. انجمن صنفی تولیدکنندگان تجهیزات پزشکی، دندانپزشکی و آزمایشگاهی ایران
۸. انجمن صنفی کارفرمایی آزمایشگاه‌های معتمد محیط زیست
۹. سندیکای صاحبان صنایع داروهای انسانی ایران
۱۰. جامعه ممیزی و بازرسی ایران
۱۱. اتحادیه شرکت‌های تعاونی سواری کرایه بین شهری کشور
۱۲. انجمن صنفی گلوکز، نشاسته و مشتقات آن
۱۳. اتحادیه حفاران غیرنفتی
۱۴. اتحادیه صادرکنندگان فرآورده‌های صنایع و معادن سرب و روی ایران
۱۵. اتحادیه صادرکنندگان زعفران
۱۶. انجمن صنفی تولیدکنندگان روغن زیتون و زیتون شور ایران
۱۷. انجمن همگن پلاستیک
۱۸. کانون انجمن‌های صنفی نمایندگان مرغداری سراسر کشور
۱۹. انجمن شرکت‌های صنعت پخش ایران
۲۰. انجمن صنفی صنایع روغن‌کشی ایران
۲۱. مجمع تولیدکنندگان PCP سراسر کشور
۲۲. اتحادیه مالکان کشتی ایران
۲۳. انجمن ملی زیتون ایران
۲۴. اتحادیه صادرکنندگان خشکبار ایران
۲۵. خانه صنعت، معدن و تجارت ایران
۲۶. انجمن شرکت‌های بازرسی و آزمایشگاهی غیرمخرب ایران
۲۷. انجمن صنایع چینی ایران
۲۸. شرکت تعاونی تولیدکنندگان فرآورده‌های بهداشتی، صنعتی و آرایشی
۲۹. اتحادیه تولیدکنندگان و صادرکنندگان نرم‌افزار ایران
۳۰. انجمن تولیدکنندگان اسید سولفوریک و اولئوم
۳۱. انجمن شرکت‌های مهندسی و ساخت (صنایع نفت و نیرو)
۳۲. اتحادیه سراسری شرکت‌های تعاونی تکثیر و پرورش و صادرات آبزیان ایران
۳۳. اتحادیه شرکت‌های تعاونی حمل‌ونقل بار کشور

۳۴. اتحادیه مرکزی فرش دستباف روستایی ایران
۳۵. خانه کشاورز ایران
۳۶. اتحادیه سراسری تعاونی‌های تولیدی و تعاونی تولیدکنندگان فرآورده‌های گوشتی سراسر کشور
۳۷. سندیکای صنعت مخابرات ایران
۳۸. اتحادیه شرکت‌های تعاونی مسافری کشور
۳۹. اتحادیه شرکت‌های تعاونی تولیدکنندگان فرش دستباف ایران
۴۰. اتحادیه تعاونی‌های مصرف فرهنگیان ایران
۴۱. انجمن صنفی پرورش‌دهندگان قارچ خوراکی ایران
۴۲. انجمن صنفی کارفرمایان کارخانجات نان صنعتی و ماشینی در حال تبدیل ایران
۴۳. اتحادیه تعاونی‌های فرآورده‌های لبنی پاستوریزه ایران
۴۴. انجمن صنفی خودروسازان ایران
۴۵. انجمن کارشناسان طبقه‌بندی مشاغل ایران
۴۶. انجمن صنفی تولیدکنندگان گازهای طبی و صنعتی ایران
۴۷. انجمن صنفی کشتارگاه‌های صنعتی و صادرکنندگان طیور ایران
۴۸. انجمن صنفی تولیدکنندگان و صادرکنندگان پارافین و مشتقات آن
۴۹. اتحادیه سراسری تعاونی‌های مصرف محلی ایران
۵۰. انجمن صنایع تولید لنت ترمز و کلاج ایران
۵۱. کانون سراسری پرورش‌دهندگان مرغ تخمگذار ایران
۵۲. اتحادیه مرکزی تعاونی‌های عشایری ایران
۵۳. اتحادیه ملی محصولات کشاورزی ایران
۵۴. انجمن صنفی کارفرمایان صنعت سیمان
۵۵. مؤسسه اعتباری عسکریه
۵۶. سندیکای شرکت‌های تولیدکننده برق
۵۷. اتحادیه مرکزی تعاونی‌های روستایی و کشاورزی ایران
۵۸. انجمن صنفی شرکت‌های حمل‌ونقل ریلی و خدمات وابسته
۵۹. انجمن سازندگان قطعات و مجموعه‌های خودرو
۶۰. مجمع کارآفرینان ایران
۶۱. انجمن صنایع تولیدکنندگان سموم دفع آفات نباتی
۶۲. سندیکای تولیدکنندگان و صادرکنندگان داروهای دامپزشکی
۶۳. انجمن صنایع و معادن سرب و روی ایران
۶۴. مجمع ملی خبرگان کشاورزی ایران
۶۵. اتحادیه سراسری مرغداران گوشتی ایران
۶۶. انجمن ملی طیور ایران
۶۷. انجمن صادرکنندگان صنعتی، معدنی، خدمات مهندسی ایران
۶۸. انجمن مدیران صنایع کارتن و ورق ایران
۶۹. سندیکای شرکت‌های ساختمانی ایران
۷۰. انجمن صنایع لوازم خانگی ایران
۷۱. اتحادیه تعاونی‌های صنعت خوراک دام، طیور و آبزیان کشور

۷۲. کانون طراحی، مهندسی و طراحی مونتاژ ایران
 ۷۳. انجمن صنفی افزودنی‌های صنایع غذایی ایران
 ۷۴. سندیکای شرکت‌های تأسیساتی و صنعتی ایران
 ۷۵. انجمن صنفی کارفرمایان صنایع چوب ایران
 ۷۶. انجمن صنفی واردکنندگان موبایل، تبلت و لوازم جانبی ایران
 ۷۷. انجمن سازندگان تجهیزات صنعتی ایران
 ۷۸. انجمن صنفی سازندگان چراغ‌های روشنایی برق در ایران
 ۷۹. اتحادیه سراسری شرکت‌های تعاونی مسکن کارکنان دولت
 ۸۰. اتحادیه صادرکنندگان آبریزان ایران
 ۸۱. کانون سراسری انجمن‌های صنفی کارفرمایی نمایندگان بیمه ایران
 ۸۲. اتحادیه مرکزی تعاونی‌های کشاورزی دامداران ایران
 ۸۳. انجمن تولیدکنندگان فولاد ایران
 ۸۴. سندیکای تولیدکنندگان مواد دارویی، شیمیایی و بسته‌بندی دارویی ایران
 ۸۵. اتحادیه شرکت‌های تعاونی مصرف راه‌آهن ایران
 ۸۶. انجمن صنایع و معادن گچ کشور
 ۸۷. سندیکای تولیدکنندگان لوله و پروفیل فولادی ایران
 ۸۸. انجمن سازندگان تجهیزات صنعت نفت ایران
 ۸۹. انجمن صنفی شرکت‌های خدمات بیمه ایران
 ۹۰. انجمن صنایع پروفیل در و پنجره UPVC ایران
 ۹۱. انجمن صنفی کارفرمایی تولیدکنندگان ورق کامپوزیت ایران
 ۹۲. انجمن صنفی شرکت‌های راهسازی ایران
 ۹۳. سندیکای صنایع آسانسور و پله برقی ایران
 ۹۴. انجمن صنفی تولیدکنندگان لوازم صوتی و تصویری ایران
 ۹۵. انجمن صادرکنندگان خدمات فنی و مهندسی ایران
 ۹۶. انجمن صنفی شرکت‌های صنعت آب و فاضلاب
 ۹۷. انجمن تولیدکنندگان رنگ و رزین ایران
 ۹۸. انجمن شرکت‌های مهندسی پیمانکاری نفت گاز و پتروشیمی
 ۹۹. سندیکای صنعت برق ایران

• اردبیل

۱۰۰. خانه صنعت، معدن و تجارت استان اردبیل
 ۱۰۱. انجمن شرکت‌های ساختمانی و تأسیساتی استان اردبیل
 ۱۰۲. اتحادیه صادرکنندگان و تولیدات صنعتی استان اردبیل
 ۱۰۳. اتاق بازرگانی صنایع، معادن و کشاورزی اردبیل
 ۱۰۴. اتاق اصناف مرکز استان اردبیل
 ۱۰۵. اتاق تعاون اردبیل

• اصفهان

۱۰۶. انجمن صنفی داروخانه دامپزشکی استان اصفهان
 ۱۰۷. کانون انجمن‌های صنفی کارفرمایان استان اصفهان

- ۱۰۸. انجمن شرکت‌های ساختمانی، تأسیساتی و راهسازی استان اصفهان
- ۱۰۹. انجمن صنفی کامیون‌داران شهرستان نجف‌آباد
- ۱۱۰. انجمن صنفی جایگاه‌های اختصاصی پمپ بنزین‌های استان اصفهان
- ۱۱۱. کانون مدیران ماشین‌ساز صنایع فلزی استان اصفهان
- ۱۱۲. انجمن مدیران صنایع استان اصفهان
- ۱۱۳. انجمن تخصصی صنایع همگن برق و الکترونیک استان اصفهان
- ۱۱۴. اتاق بازرگانی صنایع، معادن و کشاورزی اصفهان

• آذربایجان شرقی

- ۱۱۵. انجمن مدیران صنایع آذربایجان شرقی
- ۱۱۶. اتاق تعاون استان آذربایجان شرقی
- ۱۱۷. انجمن تولیدکنندگان لوازم خانگی استان آذربایجان شرقی
- ۱۱۸. انجمن پیمانکاران عمرانی آذربایجان شرقی
- ۱۱۹. انجمن صنفی داروخانه‌داران دامپزشکی استان آذربایجان شرقی
- ۱۲۰. انجمن شیمیایی و سلولزی استان آذربایجان شرقی
- ۱۲۱. انجمن صنفی شرکت‌های حمل‌ونقل تبریز و حومه

• آذربایجان غربی

- ۱۲۲. اتاق تعاون آذربایجان غربی
- ۱۲۳. خانه صنعت، معدن و تجارت آذربایجان غربی
- ۱۲۴. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ارومیه
- ۱۲۵. انجمن شرکت‌های ساختمانی آذربایجان غربی
- ۱۲۶. انجمن صنفی کارفرمایی شرکت‌های مسافربری شمال غرب آذربایجان غربی

• البرز

- ۱۲۷. انجمن صنفی کارفرمایان کالای کرج و حومه
- ۱۲۸. انجمن صنفی کارفرمایی صنعت ماکارونی استان البرز
- ۱۲۹. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی البرز
- ۱۳۰. انجمن صنفی شرکت‌های ساختمانی استان البرز
- ۱۳۱. انجمن صنفی تولیدکنندگان بتن آماده و قطعات پیش‌ساخته بتنی استان البرز

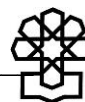
• ایلام

- ۱۳۲. اتاق اصناف مرکز استان ایلام
- ۱۳۳. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایلام
- ۱۳۴. انجمن صنفی پیمانکاران استان ایلام

• بوشهر

- ۱۳۵. انجمن صنفی شرکت‌های خدماتی و تأسیساتی استان بوشهر
- ۱۳۶. اتاق تعاون استان بوشهر
- ۱۳۷. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی بوشهر

• تهران

- ۱۳۸. انجمن صنفی شرکت‌های خدماتی فنی و مهندسی استان تهران
- ۱۳۹. اتحادیه فروشندگان و سازندگان طلا، جواهر، نقره و سکه تهران
- ۱۴۰. اتحادیه مرغداران مرغ تخمگذار استان تهران
- ۱۴۱. خانه صنعت، معدن و تجارت استان تهران
- ۱۴۲. انجمن صنفی پیمانکاران استان تهران
- ۱۴۳. انجمن صنفی کارفرمایی شرکت‌های حفاری چاه‌های عمیق و نیمه‌عمیق استان تهران
- ۱۴۴. انجمن صنفی کارفرمایی انبوه‌سازان مسکن و ساختمان استان تهران
- ۱۴۵. اتحادیه اتو سرویس، تعمیرگاه، کارواش و پارکینگ تهران
- ۱۴۶. انجمن صنفی کارفرمایان حرفه فلزات ذوبی و ضایعاتی استان تهران
- ۱۴۷. اتاق بازرگانی، صنایع، معدن و کشاورزی تهران

• چهارمحال و بختیاری

- ۱۴۸. انجمن صنفی کارفرمایی دفاتر پیشخوان خدمات دولت و بخش عمومی استان چهارمحال و بختیاری
- ۱۴۹. انجمن صنفی شرکت‌های خدماتی استان چهارمحال و بختیاری
- ۱۵۰. اتاق اصناف شهرستان شهرکرد
- ۱۵۱. انجمن صنفی تکرشته‌ای‌های آموزشگاه آزاد
- ۱۵۲. انجمن صنفی تولیدکنندگان شن و ماسه و سنگ لاشه استان چهارمحال و بختیاری
- ۱۵۳. خانه صنعت، معدن و تجارت چهارمحال و بختیاری

• خراسان جنوبی

- ۱۵۴. اتاق تعاون خراسان جنوبی
- ۱۵۵. اتاق بازرگانی، صنایع، معدن و کشاورزی بیرجند
- ۱۵۶. انجمن صنفی کارفرمایان حمل‌ونقل بیرجند

• خراسان رضوی

- ۱۵۷. انجمن صنفی کارفرمایی مهدکودک‌های شهرستان تایباد
- ۱۵۸. انجمن صنفی کارخانجات آرد استان‌های خراسان رضوی، شمالی و جنوبی
- ۱۵۹. انجمن انبوه‌سازان مسکن خراسان رضوی
- ۱۶۰. انجمن شرکت‌های ساختمانی و تأسیساتی خراسان جنوبی
- ۱۶۱. اتاق بازرگانی، صنایع، معدن و کشاورزی خراسان رضوی
- ۱۶۲. انجمن همگن صنایع غذایی استان خراسان رضوی
- ۱۶۳. اتحادیه مرغداران گوشتی خراسان رضوی
- ۱۶۴. انجمن صنفی شرکت‌ها و مؤسسات حفاری استان خراسان
- ۱۶۵. خانه صنعت، معدن و تجارت خراسان رضوی
- ۱۶۶. اتاق تعاون خراسان رضوی
- ۱۶۷. انجمن صنفی مهندسان عمران خراسان رضوی
- ۱۶۸. انجمن صنفی کارفرمایی شرکت‌ها و مؤسسات مسافری تربت جام
- ۱۶۹. کانون انجمن‌های کارفرمایی صنایع خراسان رضوی
- ۱۷۰. انجمن مدیران صنایع خراسان

• خراسان شمالی

- ۱۷۱. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی بجنورد
- ۱۷۲. انجمن صنفی کامیونداران اسفراین
- ۱۷۳. انجمن پیمانکاران عمرانی خراسان شمالی
- ۱۷۴. اتاق تعاون خراسان شمالی

• خوزستان

- ۱۷۵. انجمن صنفی شرکت‌های فنی خدماتی بندر امام
- ۱۷۶. انجمن صنفی آموزشگاه‌های فنی و حرفه‌ای دزفول
- ۱۷۷. انجمن صنفی شرکت‌های حمل و نقل کالای آبادان و شادگان
- ۱۷۸. انجمن صنفی کارفرمایی داروخانه‌های دامپزشکی خوزستان
- ۱۷۹. انجمن صنفی کشاورزان شهرستان شوش
- ۱۸۰. انجمن شرکت‌های عمرانی استان خوزستان
- ۱۸۱. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی اهواز
- ۱۸۲. انجمن صنفی شرکت‌های خدمات پشتیبانی و فنی مهندسی شهرستان ماهشهر
- ۱۸۳. انجمن صنفی شرکت‌های مسافربری اندیمشک

• زنجان

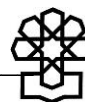
- ۱۸۴. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی زنجان
- ۱۸۵. خانه صنعت، معدن و تجارت استان زنجان
- ۱۸۶. اتاق تعاون استان زنجان

• سمنان

- ۱۸۷. انجمن صنفی کارفرمایی صنایع کانی غیرفلزی استان سمنان
- ۱۸۸. اتاق اصناف مرکز استان سمنان
- ۱۸۹. انجمن مدیران صنایع استان سمنان
- ۱۹۰. انجمن صنفی کارفرمایی صنایع نساجی و سلولزی استان سمنان
- ۱۹۱. انجمن صنفی کارفرمایی صنایع غذایی استان سمنان
- ۱۹۲. انجمن‌های صنفی کانون کارفرمایان استان سمنان
- ۱۹۳. انجمن انبوه‌سازان استان سمنان
- ۱۹۴. انجمن صنفی کارفرمایی تولیدکنندگان شن و ماسه استان سمنان
- ۱۹۵. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی سمنان

• سیستان و بلوچستان

- ۱۹۶. انجمن صنفی کارفرمایی شرکت‌های مسافربری زاهدان
- ۱۹۷. اتاق اصناف مرکز استان سیستان و بلوچستان
- ۱۹۸. انجمن صنفی کارخانجات آرد سیستان و بلوچستان
- ۱۹۹. اتاق تعاون سیستان و بلوچستان

• فارس

- ۲۰۰. انجمن صنفی دفاتر خدمات مسافرت هوایی و جهانگردی استان فارس
- ۲۰۱. انجمن صنفی کارفرمایی نمایندگان بیمه نوین استان فارس
- ۲۰۲. انجمن صنفی شرکت‌های حفاری استان فارس
- ۲۰۳. انجمن صنفی نمایندگان بیمه ایران استان فارس
- ۲۰۴. انجمن صنفی نمایندگان بیمه آسیا استان فارس
- ۲۰۵. انجمن پیمانکاران عمرانی استان فارس
- ۲۰۶. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
- ۲۰۷. انجمن صنفی کارفرمایی مدیران کارخانجات سنگبری استان فارس
- ۲۰۸. اتاق تعاون استان فارس
- ۲۰۹. انجمن صنفی شرکت‌های تأسیساتی استان فارس
- ۲۱۰. اتحادیه تولیدکنندگان و صادرکنندگان فرش دستبافت استان فارس
- ۲۱۱. انجمن مدیران صنایع فارس

• قزوین

- ۲۱۲. اتاق تعاون استان قزوین
- ۲۱۳. انجمن صنفی تولیدکنندگان شن و ماسه استان قزوین
- ۲۱۴. انجمن شرکت‌های ساختمانی و تأسیساتی استان قزوین
- ۲۱۵. کانون کارفرمایان استان قزوین
- ۲۱۶. انجمن صنفی کارفرمایی انبوه‌سازان مسکن و ساختمان استان قزوین
- ۲۱۷. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی قزوین

• قم

- ۲۱۸. انجمن مدیران صنایع استان قم
- ۲۱۹. اتحادیه صادرکنندگان فرش استان قم
- ۲۲۰. انجمن صنفی نمایندگان بیمه آسیا استان قم
- ۲۲۱. اتاق اصناف استان قم
- ۲۲۲. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی قم
- ۲۲۳. انجمن صنفی شرکت‌های خدماتی پشتیبانی و فنی و مهندسی استان قم
- ۲۲۴. انجمن صنفی شرکت‌های حمل‌ونقل داخلی کالای استان قم

• کردستان

- ۲۲۵. انجمن صنفی شرکت‌ها و مؤسسات حمل‌ونقل کالای سنندج
- ۲۲۶. اتاق اصناف مرکز استان کردستان
- ۲۲۷. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی سنندج
- ۲۲۸. انجمن پیمانکاران عمرانی استان کردستان

• کرمان

- ۲۲۹. انجمن صنفی حمل‌ونقل کالای کرمان
- ۲۳۰. انجمن صنفی نمایندگان بیمه البرز استان کرمان
- ۲۳۱. اتاق اصناف مرکز استان کرمان

۲۳۲. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی کرمان

۲۳۳. اتاق تعاون کرمان

• کرمانشاه

۲۳۴. انجمن صنفی دفاتر خدمات مسافرتی هوایی و گردشگری استان کرمانشاه

۲۳۵. انجمن شرکت‌های ساختمانی استان کرمانشاه

۲۳۶. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی کرمانشاه

• کهگیلویه و بویراحمد

۲۳۷. اتحادیه تعاونی کشاورزان مرغداران استان کهگیلویه و بویراحمد

۲۳۸. اتاق اصناف کهگیلویه و بویراحمد

۲۳۹. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی یاسوج

• گلستان

۲۴۰. انجمن شرکت‌های ساختمانی استان گلستان

۲۴۱. اتاق تعاون گلستان

۲۴۲. انجمن صنفی شالیکوبی‌داران استان گلستان

۲۴۳. انجمن صنفی نمایندگان بیمه آسیا استان گلستان

۲۴۴. خانه صنعت، معدن و تجارت استان گلستان

• گیلان

۲۴۵. انجمن صنفی کارفرمایی واحدهای اقامتی مسافر شهرستان بندرانزلی

۲۴۶. انجمن صنفی نمایندگان بیمه آسیا استان گیلان

۲۴۷. انجمن شرکت‌های ساختمانی تأسیساتی گیلان

۲۴۸. انجمن صنفی کارفرمایی شرکت‌ها و مؤسسات مسافربری شهرستان رشت

۲۴۹. انجمن شرکت‌های حمل‌ونقل جاده‌ای کالا بندرانزلی

۲۵۰. اتاق اصناف مرکز گیلان

۲۵۱. انجمن صنفی صنایع آرد استان‌های گیلان و زنجان

۲۵۲. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی گیلان

۲۵۳. انجمن صنفی خیاطی و گلدوزی و بافندگی لنگرود

• لرستان

۲۵۴. اتحادیه سنگبران ازنا و الیگودرز

۲۵۵. اتاق تعاون استان لرستان

۲۵۶. انجمن صنفی آموزشگاه‌های آزاد فنی و حرفه‌ای شهرستان کوهدشت و حومه

۲۵۷. انجمن انبوه‌سازان لرستان

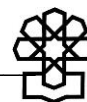
۲۵۸. کانون کارفرمایی استان لرستان

۲۵۹. خانه صنعت، معدن و تجارت لرستان

۲۶۰. انجمن صنفی کارفرمایان شرکت‌های مسافربری بروجرد

• مازندران

۲۶۱. انجمن صنفی گل و گیاه زینتی شهرستان آمل و حومه

- ۲۶۲. انجمن کارفرمایان و کارآفرینان صنایع شهرستان بابل
- ۲۶۳. انجمن صنفی انبوه‌سازان آمل
- ۲۶۴. انجمن صنفی کلینیک‌های دامپزشکی مازندران
- ۲۶۵. انجمن صنایع کانی غیرفلزی
- ۲۶۶. اتاق تعاون استان مازندران
- ۲۶۷. انجمن صنفی نمایندگان بیمه آسیا استان مازندران
- ۲۶۸. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی مازندران

• مرکزی

- ۲۶۹. انجمن صنفی سنگبران محلات
- ۲۷۰. اتاق تعاون استان مرکزی
- ۲۷۱. خانه صنعت، معدن و تجارت استان مرکزی
- ۲۷۲. انجمن پیمانکاران عمرانی استان مرکزی
- ۲۷۳. سازمان نظام صنفی رایانه‌ای استان مرکزی
- ۲۷۴. انجمن صنفی سازندگان تجهیزات و پیمانکاران نفت، گاز، پتروشیمی و نیروگاهی استان مرکزی

• هرمزگان

- ۲۷۵. اتاق بازرگانی صنایع، معادن و کشاورزی بندرعباس
- ۲۷۶. انجمن شرکت‌های ساختمانی و تاسیساتی هرمزگان
- ۲۷۷. انجمن ملی خرمای هرمزگان

• همدان

- ۲۷۸. اتاق اصناف همدان
- ۲۷۹. انجمن صنفی کارفرمایی سنگ‌کوبان (سیلیس کوبان) استان همدان
- ۲۸۰. انجمن صنفی شرکت‌های مسافربری همدان
- ۲۸۱. انجمن صنفی کارفرمایی تولیدکنندگان تخم‌مرغ نطفه‌دار استان همدان
- ۲۸۲. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی استان همدان

• یزد

- ۲۸۳. انجمن صنفی شرکت‌های حمل‌ونقل کالای طبس
- ۲۸۴. انجمن صنفی شرکت‌ها و مؤسسات حمل‌ونقل یزد
- ۲۸۵. انجمن صنفی کارفرمایی کارخانجات کاشی، سرامیک و چینی یزد
- ۲۸۶. کانون انجمن‌های صنفی کارفرمایی استان یزد
- ۲۸۷. اتاق اصناف مرکز استان یزد
- ۲۸۸. خانه صنعت، معدن و تجارت استان یزد
- ۲۸۹. اتاق تعاون استان یزد
- ۲۹۰. انجمن شرکت‌های ساختمانی تأسیساتی و راهسازی یزد
- ۲۹۱. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی یزد

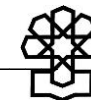
پیوست ۲. پرسشنامه پایش محیط کسب‌وکار ایران در پاییز ۱۳۹۴

نظر خواهی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی - گروه مطالعات محیط کسب‌وکار

(نظر خواهی فصلی از تشکل‌های اقتصادی سراسر کشور برای انعکاس به نمایندگان مجلس شورای اسلامی)

سؤال: طی پاییز ۱۳۹۴، هر یک از مؤلفه‌های زیر، چقدر در اداره واحدهای تولیدی عضو تشکل شما مشکل ایجاد کرده است؟ لطفاً به هر مورد از یک تا ۱۰ نمره دهید. به موردی که در اداره واحدهای تولیدی عضو تشکل شما، مشکل چندانی ایجاد نکرده، نمره یک، و موردی که اداره واحدهای عضو تشکل شما را تقریباً غیرممکن کرده است، نمره ۱۰ بدهید (مشکلات حادثه، نمرات بالاتر). (* دو مؤلفه جدید هستند)

مشکلات متعارف تولیدکنندگان ایرانی (به ترتیب الفبا)	نمره از ۱ تا ۱۰ (بدترین ارزیابی: ۱۰)
اعمال تحریم‌های بین‌المللی علیه کشورمان	
برگشت چک‌های مشتریان و همکاران	
بی‌تعمدی شرکت‌ها و مؤسسات دولتی به پرداخت به‌موقع بدهی خود به پیمانکاران	
بی‌ثباتی در قیمت مواد اولیه	
بی‌ثباتی قوانین و مقررات مربوط به تولید و سرمایه‌گذاری	
تعرفه پایین کالاهای وارداتی و رقابت غیرمنصفانه محصولات رقیب خارجی در بازار	
تمایل مردم به خرید کالاهای خارجی و تقاضای کم برای محصولات ایرانی مشابه	
تولید کالاهای غیراستاندارد، تقلبی و عرضه نسبتاً بدون محدودیت آن به بازار	
زیاد بودن تعطیلات رسمی	
ضعف بازار سرمایه در تأمین مالی تولید و نرخ بالای تأمین سرمایه از بازار غیررسمی	
ضعف دادسراها در رسیدگی مؤثر به شکایت‌ها و اجبار طرف‌های قرارداد به انجام تعهدات	
ضعف زیرساخت‌های تأمین برق	
ضعف زیرساخت‌های حمل‌ونقل	
ضعف نظام توزیع و مشکلات رساندن محصول به دست مصرف‌کننده	
عرضه کالاهای خارجی قاچاق در بازار داخلی	
*فقدان دسترسی به فناوری مورد نیاز	
قیمتگذاری غیرمنطقی محصولات تولیدی توسط دولت و نهادهای حکومتی	
*کمبود نیروی انسانی ماهر و آموزش‌دیده	
محدودیت قانون کار در تعدیل و جابجایی نیروی کار	
مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها	
موانع تعرفه‌ای صادرات محصولات و واردات مواد اولیه	
نرخ بالای بیمه اجباری نیروی انسانی	
وجود مفاسد اقتصادی در دستگاه‌های حکومتی	
لطفاً با پاسخ به دو سؤال زیر، نظراتان را به سیاستگذاران کشور اعلام و آنها را در تصمیم‌گیری بهتر یاری بفرمایید:	
سؤال ۱. کدام گزینه برای نرخ ارز (تومان برای هر دلار) برای استمرار و رشد تولید در واحدهای عضو تشکل شما مناسب‌تر است؟	
۱. کمتر از ۳۰۰۰ تومان ۲. بین ۳۰۰۰ تا ۳۵۰۰ تومان ۳. بین ۳۵۰۰ تا ۴۰۰۰ تومان ۴. بالاتر از ۴۰۰۰ تومان	
سؤال ۲. در پاییز امسال نسبت به پاییز سال گذشته (۱۳۹۳)، میزان تولید در واحدهای عضو تشکل شما چه تغییری کرده است؟	
خیلی بیشتر شده بیشتر شده تفاوتی نکرده کمتر شده خیلی کمتر شده	

بیوست ۳. اینفوگرافی پایش محیط کسب و کار در پاییز ۱۳۹۴

مرکز پژوهشی مجلس شورای اسلامی
گروه مطالعات محیط کسب و کار

بیست و یکمین گزارش فصلی پایش محیط کسب و کار (پاییز ۱۳۹۴)

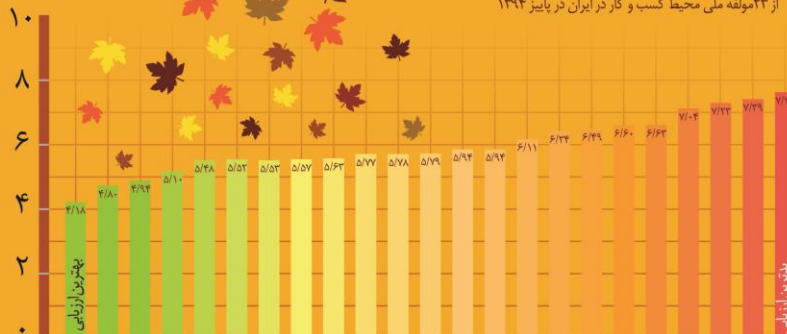
برآیند ارزیابی ۲۹۱ تشکل اقتصادی از سراسر کشور
از ۲۳ مولفه ملی محیط کسب و کار در ایران در پاییز ۱۳۹۴

معرفی گزارش های پایش محیط کسب و کار

گزارش حاضر، ارزیابی ۲۹۱ تشکل اقتصادی سراسر کشور از ۲۳ مولفه ملی محیط کسب و کار ایران در پاییز ۱۳۹۴ است. تعریف عملیاتی محیط کسب و کار در این گزارش، عبارتست از: «مجموعه عواملی که در اداره یا عملکرد بنگاه ها موثرند اما تقریباً خارج از کنترل مدیران بنگاه ها قرار دارند» مولفه های محیط کسب و کار در این گزارش طی زمرستان ۸۸ تا بهار ۸۹ با روش داده بنیان از «مجموعه مشکلات اداره بنگاه ها» ابراز شده توسط تشکل های اقتصادی مادر و نیز ۳ دور اظهار نظر ۸۰ تشکل اقتصادی به روش دلفی بدست آمده اند. در پرسشنامه این گزارش که از پاییز ۸۹ در ۲۰ روز آخر هر فصل برای تشکل های اقتصادی شناخته شده در سراسر کشور ارسال می شود، از مسوولان رسمی تشکلهای خواسته می شود ارزیابی خود را از میزان احاطه هر یک از مولفه ها در اداره واحدهای تولیدی آن تشکل در فصل مورد بررسی یا اختصاص یک کمیته بین (بهترین ارزیابی، شرایطی که مولفه در اداره بنگاه های آن تشکل بی تاثیر بوده است) تا ده (بدترین ارزیابی، شرایطی که مولفه مورد ارزیابی باعث تعطیلی بنگاه های آن تشکل شده است) اعلام کنند. میانگین وزنی ارزیابی تشکلهای در دوره مورد بررسی پس از اعمال وزن سهم استان مشوع تشکل و سهم بخش مشوع تشکل از تولید ناخالص داخلی، بصورت عددی بین یک تا ده اعلام شده است.

مقایسه ارزیابی تشکل های اقتصادی استان ها از محیط کسب و کار در ایران پاییز ۹۴

(کمیت بالاتر برای هر استان به معنی ارزیابی بهتر
تشکلهای اقتصادی آن استان)

ضعف زیرساخت های تامین برق
ضعف نظام توزیع و مشکلات رساندن محصول به دست مصرف کننده
ضعف زیرساخت های حمل و نقل
کمبود نیروی انسانی ماهر و آموزش دیده
تمایل مردم به خرید کالاهای خارجی و تقاضای کم برای محصولات ایرانی مشابه
فقدان دسترسی به فناوری مورد نیاز
تورقه پایین کالاهای وارداتی و رقابت غیر منصفانه محصولات رقیب خارجی بازار
موانع تورقه ای صادرات محصولات و واردات مواد اولیه
بی ثباتی در قیمت مواد اولیه
محدودیت قانون کار در تعدیل و جابجایی نیروی کار
قیمت گذاری غیر منطقی محصولات تولیدی توسط دولت و نهادهای حکومتی
زیاد بودن تعطیلات رسمی
تولید کالاهای غیراستاندارد تقلبی و عرضه نسبتاً پایین محدودیت آن به بازار
عرضه کالاهای خارجی قاچاقی در بازار داخلی
بی ثباتی قوانین و مقررات مربوط به تولید و سرمایه گذاری
ضعف ناظران رسیدگی مؤثر به شکایات و گزارش های قراردادی به انجام تعهدات
اعمال تحریم های بین المللی علیه کشورمان
نرخ بالای بیمه اجباری نیروی انسانی
برگشت چک های مشتریان و همکاران
وجود مفاسد اقتصادی در دستگاه های حکومتی
بی تعهدی شرکتهای و موسسات دولتی به پرداخت به موقع بدهی خود به پیمانکاران
ضعف بازار سرمایه در تامین مالی و نرخ بالای تامین سرمایه از بازار غیر رسمی
مشکل دریافت تسهیلات از بانک ها

منابع و مآخذ

۱. پرسشنامه‌های تکمیل شده توسط ۲۹۱ تشکل اقتصادی از سراسر کشور در فرآیند مطالعه میدانی این گزارش (اصل پرسشنامه‌های تکمیل شده در گروه مطالعات محیط کسب‌وکار در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی محفوظ است).
۲. مرکز آمار ایران، حساب‌های ملی ایران، ۱۳۷۰-۱۳۹۰.
۳. گروه مطالعات محیط کسب‌وکار مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، گزارش‌های پایش محیط کسب‌وکار ایران، سال‌های مختلف.
۴. گزارش عملکرد واحدهای قضایی کل کشور، فروردین ۱۳۹۱ و فروردین ۱۳۹۴.
5. Churchman c. Philosophical Speculations on Systems Design, center for research in management science, university of California, 1973.
6. Shane S. A General Theory of Entrepreneurship: The Individual-Opportunity Nexus. Edward Elgar Publishing, 2003.
7. Shane, S. and Venkataraman, S. The promise of entrepreneurship as a field of research. *Academy of Management Review*, 26(1), 2000.
8. Rodriguez-Pose, A., & Ezcurra, R. (2011). Is fiscal decentralization harmful for economic growth? Evidence from the OECD countries. *Journal of Economic Geography*, 619-643.
9. Sterman, J. D. *Business Dynamics: Systems Thinking and Modeling for a Complex World*. Boston: McGraw-Hill, 2000.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۱۴۸۳۴

عنوان گزارش: پایش محیط کسب‌وکار ایران در پاییز ۱۳۹۴ (ارزیابی ۲۹۱ تشکل اقتصادی سراسر کشور از مؤلفه‌های ملی محیط کسب‌وکار در ایران)

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه مطالعاتی محیط کسب‌وکار)

تهیه و تدوین‌کنندگان: شاهین جوادی، زهرا نعیمی

ناظر علمی: سیدامیر سیاح

اظهار نظر کننده: جعفر خیر خواهان

متقاضی: معاونت پژوهش‌های اقتصادی

ویراستار تخصصی: _____

ویراستار ادبی: _____

واژه‌های کلیدی:

۱. محیط کسب‌وکار

۲. محیط نهادی

۳. محیط اقتصادی

۴. نگرش‌سنجی

۵. تئوری عمومی کارآفرینی شین

۶. تفکر سیستمی

۷. سیستم‌های پویا

تاریخ انتشار: ۱۳۹۵/۲/۲۰